

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hudební a pěvecké spolky v Plzni v letech 1848 - 1914

Petra Heflerová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jan Kilián, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni.....

.....

Děkuji vedoucímu své práce Doc. PhDr. Janu Kiliánovi, Ph.D. za odborné rady, připomínky a věnovaný čas a pracovníkům Archivu města Plzně za ochotu a pomoc při vyhledávání pramenů.

Obsah

1. Úvod	1
2. Spolkový život v Čechách v letech 1848- 1914.....	3
2.1. Spolkový život v Plzni v letech 1848 – 1914.....	7
3. Tradice sborového zpěvu v Čechách během 19. a na počátku 20. století.....	9
4. Hlahol plzeňský.....	14
4. 1. Hlahol v letech 1862 – 1871	14
4.2 Hlahol v letech 1872 – 1881	18
4. 3. Hlahol v letech 1882 – 1891.....	20
4. 4. Hlahol v letech 1892 – 1901.....	24
4. 5. Hlahol v letech 1902 – 1914.....	25
5. Pěvecký spolek Smetana, bývalý pařížský odbor.....	27
6. Pěvecký odbor Dělnické besedy.....	32
7. Filharmonický spolek plzeňský.....	36
8. Spolky podporující komorní hudbu v Plzni.....	39
8.1. Hudební odbor Osvětového svazu.....	39
8.2. Komitét pro propagaci komorní hudby	40
9. Závěr.....	41
Summary.....	42
Prameny a literatura.....	43
Seznam příloh.....	48

1. Úvod

Spolková činnost se hrála významnou roli ve vývoji společnosti druhé poloviny 19. století. Vznikaly spolky nejen politické, ale např. tělovýchovné, spolky sdružující dělníky, které si stanovovaly za úkol rozšiřovat všeobecné vzdělání svých členů, a zejména kulturní, které kromě vzdělání dbaly na pořádání zábav pro své členy, mezi nimi čtenářské kroužky, umělecké besedy či měšťanské besedy a spolky hudební, kterým se prostřednictvím slovanských a českých písní dařilo šířit národní povědomí a uvědomění.

Ve své práci se zaměřím právě na činnost hudebních spolků, resp. pěveckých sborů v Plzni. Nejvýznamnějším a největším z nich byl bezpochyby Hlahol plzeňský. Na přelomu století pak na sebe upozornil Pěvecký spolek „Smetana“ v Plzni, bývalý pařížský odbor, který vznikl odtržením od Hlaholu, po úspěšné reprezentaci české sborové písně na světové výstavě v Paříži v roce 1900. Stejně jako v jiných městech, i v Plzni existovala Dělnická beseda, při níž vznikl Pěvecký odbor, který patřil k nejúspěšnějším pěveckým sborům ve městě. Hudební spolky začaly v Plzni vznikat až podstatně později. Prvním z nich byl Filharmonický spolek plzeňský, který vznikl na počátku 80. let. Na počátku 20. století pak vznikly dva spolky, které se snažily o šíření povědomí o komorní hudbě Hudební odbor Osvětového svazu a Komitét pro propagaci komorní hudby, které zvaly do Plzně nejznámější interprety té doby, např. České kvarteto. Chtěla bych zjistit, jak velkou roli tyto spolky hrály v plzeňském společenském životě, jak probíhala spolupráce mezi jednotlivými spolky a do jaké míry zasáhly do kulturního života v Čechách.

Práce je rozdělena do sedmi stěžejních kapitol. Dvě úvodní přináší přehled o spolkovém životě v Čechách a v Plzni a o tradici sborového zpěvu v Čechách. Většina dalších kapitol se věnuje každému ze spolků zvlášť, pouze do poslední kapitoly jsou zahrnuty oba již zmíněné spolky pořádající v Plzni koncerty komorní hudby. Kapitola Hlahol plzeňský je pro přehlednost rozčleněna do podkapitol, ve kterých se věnuji činnosti tohoto spolku v jednotlivých dekadách.

Při zpracovávání svojí bakalářské práce jsem kromě odborných publikací věnujících se problematice dějin druhé poloviny 19. století a spolkového života pracovala zejména s archivními prameny, zápisy ze schůzí valných hromad, stanovami jednotlivých spolků uloženými v Archivu města Plzně. Vycházela jsem také z tzv. pamětních knih, které zejména ty největší ze spolků vydávaly u příležitosti oslav svých výročí a které jsou k dispozici ve

Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje. Hudebnímu životu v Plzni se sice věnoval např. Antonín Špelda ve svém Průvodci hudební Plzní z roku 1960 či Jiří Frolík v článku Malá sonda do historie sborového zpěvu v Plzni z roku 2006, žádný z autorů však nepřišel s přehledem hudební spolkové činnosti v Plzni.

2. Spolkový život v Čechách v letech 1848-1914

Vznik spolků představoval stěžejní roli během modernizace společnosti, která probíhala v letech 1848 – 1914. Spolková činnost se stala základem zájmů měšťanstva a nových vrstev, které vznikaly v procesu industrializace, tedy i nižších řemeslnických a dělnických vrstev a různých profesních skupin. Vzhledem k tomu, že vstup do spolků i členství v nich bylo dobrovolné a spolková statuta zajišťovala práva a povinnosti členů bez ohledu na jejich stav, původ i majetek, jsou spolky považovány za jeden z nejvýznamnějších prostředků demokratizačního procesu ve společnosti. Spolkový život pomáhal aktivizovat politickou činnost, hospodářskou emancipaci, činnost samosprávy i národně-občanské postoje v druhé polovině 19. století.¹

Spolkový život se zvolna začal rozvíjet již v době předbřeznové, měšťanská spolková sdružení německého charakteru, jejichž členy mohli být pouze muži, vznikala již v podmínkách absolutistického státu v první polovině 19. století.

Starší než tato měšťanská sdružení byly střelecké sbory, které měly zajišťovat bezpečnost uvnitř města. Jejich členy mohl být kdokoli, a tak mezi městskou elitu pronikali např. řemeslníci. Spektrum aktivit střeleckých spolků se během 19. století začalo rozšiřovat, zahrnovalo účast na městských slavnostech, střelecké spolky zřizovaly vlastní kapely, které hrály při městských slavnostech i v průvodech. Vedle střeleckých spolků se stávaly populárními také pěvecké sbory. Začaly vznikat v německy osídlených oblastech Čech podle vzoru pěveckých spolků v německých zemích, kde se podílely na národním hnutí (1845 Liberecký mužský pěvecký sbor, 1846 Frýdlant)². Pěvci se setkávali i přes zemské hranice. Dalším typem nově vznikajících spolků byly spolky organizující náboženské slavnosti i všední katolický život.³ V oblastech, kde se rozvíjel textilní průmysl, pak od třicátých let vznikaly podpůrné spolky dělnických profesí, např. spolky tiskařů. Dále vznikaly spolky na podporu věd, umění či hospodářství.

Rok 1848 přinesl nové možnosti pro občanské sdružování. Právo vytvářet spolky bylo

¹ KAISEROVÁ, K. a RAK, J. *Nacionalizace společnosti v Čechách 1848-1914*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008, s. 339.

² Tamtéž s. 341.

³ Tamtéž s. 342.

zakotveno v ústavě z dubna roku 1848. Krátkodobý rozvoj v roce 1848 byl však přerušen revolučními událostmi a od roku 1849 utlumen. Jaro roku 1848 znamenalo řešení národnostních problémů a zlom v přístupu k otázce občanských práv v Evropě i monarchii. Nejvýznamnějšími požadavky revoluce byly vedle zavedení ústavy a kodifikování vztah ke státu a panovníkovi také práva a povinnosti občana.⁴ V českých zemích se poprvé střetly české představy o národnostním uspořádání s německými. Zákon o spolčování a shromažďování byl upraven prozatímním císařským patentem ze dne 17. března 1849, který navázal na prosincový zákaz demokratických a dělnických klubů, nepolitické spolky ale zůstaly výrazně neomezeny.

V roce 1851 byly v silvestrovských patentech stanoveny zásady neoabsolutismu. Oktrojovaná ústava byla odvolána, byl potvrzen princip rovnosti před zákonem, zrušeno poddanství, náboženství státem uznaná byla chráněna a stát mohl podle patentů zasahovat do složení obecních a městských samospráv. Oporou tohoto režimu byly policejní i civilní úřady a katolická církev, které na oplátku stát zajistil privilegované postavení. V Čechách zavládl nejtěžší útlak.

Regulaci a státní dohled nad vznikem spolků přinesl spolkový zákon, vydaný v roce 1852. Ten omezil i vznik nepolitických spolků. Přesto se v padesátých letech podařilo včleněním do Společnosti přátel národního muzea zachránit jednu z nejdůležitějších národních institucí Matici českou, když jí bylo odňato nakladatelské právo.⁵ Kromě toho se v rámci opatrného vlastenectví odehrávala činnost Měšťanské besedy, Sboru pro postavení národního divadla či Královské učené společnosti nauk.⁶ Otevřená perzekuce byla v období neoabsolutismu spíše výjimečná. K běžným policejním metodám patřilo rozpouštění resp. nepovolování spolků, které mohly znamenat svobodnou diskuzi a propagaci čechismu.⁷ Uvolnění poměrů přinesl císařský říjnový diplom z roku 1860, který mimo jiné obnovil volené zemské sněmy se zákonodárnou pravomocí. Dále byly např. povoleny české noviny, od roku 1861 vycházely Národní listy, a postupně přibývaly další noviny, které pomáhaly

⁴ VOŠAHLÍKOVÁ, P. *Formování české občanské společnosti ve druhé polovině 19. století a na počátku 20. století*. Praha: SPN, 1993, s. 6.

⁵ Historie matice české . www.nm.cz. [online]. 4.3.2016 [cit. 2016-03-04]. Dostupné z: [online]. [cit. 2016-03-04].

⁶ VALENTA, A. *Politické dějiny českých zemí a habsburské monarchie 1848 – 1914*. 1. vyd. Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2002, s. 57.

⁷ Tamtéž s. 58.

posilovat občanské a národní vědomí.⁸

Po pádu absolutismu úsilí o naplnění politických a národních požadavků vyvolalo u Čechů snahu demonstrovat své státoprávní a kulturně politické postoje prostřednictvím intenzivní společenské a profesní spolkové činnosti, nastal rozmach spolků. Ve větší míře začaly vznikat čtenářské spolky a podpůrné spolky, které nabízely podporu v nemoci. Se začátkem ústavní éry se objevují spolky pro podporu tělesné zdatnosti – tělovýchovné, spolky obchodní (např. Merkur), kulturní (např. Hlahol, Umělecká beseda), dělnické (např. potravní spolky Ouly) či spolky učitelské.⁹ V této době došlo k politizaci spolkového života. Rozvíjely se již existující spolky, nové byly vytvářeny především ve městech, rozšiřovala se členská základna spolků. Posláním spolků bylo prosazení ústavy, samosprávy ve městech a obcích, žádaly uvolnění cenzury a spolčování.

Na podporu českého kulturního dění a jeho osobností vznikl v roce 1863 spolek Svatobor, který měl nadační charakter. Mezi jeho členy patřili významní podnikatelé, politici, spisovatelé, novináři, architekti, sochaři, nakladatelé i historici. Na jeho činnost navázala Umělecká beseda, která měla za cíl podchytit všechny české tvořivé umělecké síly, vytvořit jim podmínky pro rozvoj v domácím prostředí a využít jejich nadání pro český národ, zajistit spolkový život a bojovat za odborné zájmy. Byla rozdělena na besední odbory – literární, dramatický, hudební, výtvarný.¹⁰

Politické spolky povolil až zákon o spolčovacím právu z roku 1867. Úplně nové podmínky pro vznik spolků vytvořila prosincová ústava z roku 1867. Nově vzniklé spolky měly nyní pouze ohlašovací povinnost. Mohly vznikat i spolky politické, ale jejich činnost byla omezována.

Od šedesátých let se ve spolkové činnosti začali uplatňovat ženy. V roce 1863 byla otevřena Vyšší dívčí škola, v roce 1865 vznikl Americký klub českých dam, v roce 1888 bylo založeno dívčí gymnázium spolku Minerva, které bylo první dívčí školou v Předlitavsku.¹¹ V roce 1871 byl založen Ženský výrobní spolek český, který měl vychovávat ženy a dívky k

⁸ VOŠAHLÍKOVÁ, P. *Formování české občanské společnosti ve druhé polovině 19. století a na počátku 20. století*. Praha: SPN, 1993, s. 23.

⁹ VALENTA, A. *Politické dějiny českých zemí a habsburské monarchie 1848 – 1914*. 1. vyd. Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. s. 76.

¹⁰ EFMERTOVIČOVÁ, M. *České země v letech 1848 – 1918*. 1. vyd. Praha: Libri, 1998, s. 296.

¹¹ Tamtéž s. 297.

výdělečné činnosti. Sdružení akademicky vzdělaných žen, které vzniklo roku 1908, se staralo o získávání dalších studijních možností pro vlastní členky a zajímalo se o možnosti uplatnění vysokoškolsky vzdělaných žen v praxi.¹²

Na počátku 80. let dochází k přelomu v politickém směřování a nacionalizaci společnosti. Stremayrova jazyková nařízení z roku 1880 či rozdělení pražské univerzity v roce 1882 ukazují prosazování českých požadavků po rovnoprávnosti.

Během devadesátých let se konstitovala Dělnická akademie, která měla zajišťovat kulturní a vzdělávací činnost dělnickým spolkům, ale také jednotlivé dělnické spolky sdružovat a organizovat dělnické hnutí. Představy o tom, jak by tato akademie měla fungovat, významně ovlivnil Tomáš Garrigue Masaryk, podle jeho návrhu vznikla např. Ústřední spolková knihovna Dělnické akademie.¹³

Od poloviny 19. století se v Evropě šíří tělocvičné hnutí Sokol. Dokázal se přizpůsobit národní ideologii, včlenil se do života národa. První instituce k systematickému cvičení v Praze založil v roce 1843 Rudolf von Stephani, kterého poté, co byl jmenován zemským učitelem tělocviku, nahradil Gustav Stegmayer a toho později Jan Malypetr. Na konci 50. let přizvali Miroslava Tyrše a chystali založení tělocvičného spolku. V lednu 1862 byla ustanovena Tělocvičná jednota pražská, jejímž starostou se stal Jindřich Fügner. Nová tělocvičná jednota neboli Sokol si zvolila heslo „Tužme se!“. Sokol neměl sloužit jednomu politickému proudu ale celému národu, pomocí jasných, zřetelných symbolů (kroj, veřejná cvičení) se mu dařilo oslovovat masu.

Kromě cvičení organizoval Sokol další aktivity - karnevalové šibřinky, kapely, výlety formou vlasteneckých slavností. Navíc udržoval bratrské vztahy mezi jednotlivými členy i jednotami. První sokolský slet byl uspořádán v roce 1882. Od roku 1884 bylo zavedeno župní uspořádání, v němž se spojily sokolské jednoty působící v daném regionu. V roce 1888 vznikla Česká obec sokolská. Do konce 19. století si Sokol vybudoval postavení početně i finančně nejsilnější české organizace. Sokol si kladl za úkol zůstat nezávislý na politických stranách, posílit národní sebevědomí a uvést jednání člověka do souladu s jeho

¹² EFMERTOVIÁ, M. *České země v letech 1848 – 1918*. 1. vyd. Praha: Libri, 1998, s. 298.

¹³ POKORNÝ, J. *Lidová výchova na přelomu 19. a 20. století*. Praha: Karolinum, 2003, s. 155.

přesvědčením.¹⁴ Na přelomu století začal tedy Sokol s osvětovou činností, která probíhala především formou přednášek, (témata přednášek byla různá; životopisná, problematika vzdělávání, zdravotně, historická, o tělocviku, záležitostech sokolských, spolkových, politických, národním hospodářství)¹⁵, sokolské knihovny měly být poskytnuty jako zárodek vznikajícím veřejným knihovnám.¹⁶

2.1. Spolkový život v Plzni v letech 1848 - 1914

Již v roce 1848 vznikla v Plzni podle pražského politického spolku Slovanská lípa jeho plzeňská větev. Koncem července 1848 ji utvořili vlastenecky a liberálně smýšlející Plzeňané v hostinci Bílá růže. V říjnu byl zvolen řádný výbor Slovanské lípy a jejím starostou vlastenecký činitel Josef František Smetana. V listopadu už měla plzeňská Slovanská lípa, rozdělená na sekce pro politiku, pro průmysl a pro zábavu, asi 150 členů. Spolek založil vlastní čítárnu a půjčovnu českých knih a časopisů. Průmyslová sekce se snažila o vzdělávací činnost mezi řemeslníky a pořádala také společné pořady s výborem spolku plzeňských řemeslníků. Tiskovým orgánem spolku se stal časopis Posel ode Mže, jehož redaktory byli členové výboru Fr. Denk, J. Štolc a J. Belšán.¹⁷

V čele Slovanské lípy stáli stoupenci austrolavistické politiky českých buržoazních liberálů, to se projevilo v poměru k říjnové revoluci ve Vídni, kdy se vedení Slovanské lípy distancovalo od radikálnějších vystoupení přímo v Plzni.¹⁸ Slovanská lípa v Plzni dbala na národní uvědomování a vzdělávání v mateřském jazyce, aktivní zasazení o jazykovou rovnoprávnost v plzeňských školách, veřejném životě města, kde poměry neutěšené, i přes umíněný politický liberalismus se stávala útokem místních sedmašedesátníků a pro obhajobu národně politických práv útoků nacionalistických živlů z řad německé části plzeňského měšťanstva a inteligence. Slovanská lípa zanikla 23. července 1849, ale nikdy nebyla zrušena úřady.

Stejně jako v ostatních českých městech i v Plzni se spolkový život začal živě rozvíjet od 60. let 19. století.

¹⁴ KAISEROVÁ, K. a RAK, J. *Nacionalizace společnosti v Čechách 1848-1914*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008, s. 396.

¹⁵ POKORNÝ, J. *Lidová výchova na přelomu 19. a 20. století*. Praha: Karolinum, 2003, s. 52.

¹⁶ KAISEROVÁ, K. a RAK, J. *Nacionalizace společnosti v Čechách 1848-1914*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008, s. 392.

¹⁷ NOVOTNÝ, J. *Slovanská lípa 1848-1849 : k dějinám prvního českého politického spolku. Část 1, Od založení spolku do svolání sjezdu Slovanských líp*. Praha: Muzeum hl. m. Prahy, 1975, s. 66.

¹⁸ Tamtéž s. 66.

Na podzim 1862 byly schváleny stanovy Měšťanské besedy, vypracované na základě stanov Měšťanské besedy v Praze, podle kterých měla členům poskytovat příležitost k všeobecnému vzdělávání a společenské zábavě. Dne 8. listopadu se konala první valná hromada a zároveň byla slavnostně otevřena spolková místnost v domě Františka Bellaniho ve Vankově ulici.¹⁹ Prvním předsedou Měšťanské besedy byl zvolen purkmistr Jan Maschauer. Činnost Měšťanské besedy významně ovlivňovala plzeňský kulturní a národní život. Starostou Měšťanské besedy býval současný starosta města. Nová budova Měšťanské besedy byla vystavěna v roce 1901.

Sokol, který se usídlil ve stejném domě jako Měšťanská beseda a Hlahol, byl v Plzni založen v roce 1863. V roce 1864 vznikla Řemeslnická beseda, v roce 1870 Občanská beseda, v roce 1871 Politický spolek, v roce 1873 Dělnická beseda. Od roku 1894 dělnické organizace a spolky sociálně demokratické strany sídlily v nově vystavěném Dělnickém domě, nazývaném podle území, na kterém stál Peklo.²⁰

Stanovy Spolku přátel vědy a literatury české byly schváleny v roce 1878 a postupně vznikaly jednotlivé odbory tohoto spolku, nejprve literárně-umělecký, pak vzdělávací, historický, právní či přírodovědecko-technický. Prvním předsedou spolku byl zvolen František Částek. Spolek pořádal spolu s Hlaholem koncertní a přednáškové večery, nejčastějšími přednášejícími byli Karel Klostermann, Josef Strnad, Václav Vlček či J. E. Purkyně, z návrhu spolku byla zřízena vědecká knihovna při městském muzeu. V roce 1882 byla z iniciativy Spolku přátel vědy a literatury české zahájena sbírka ve prospěch urychlení stavby Národního divadla v Plzni a téhož roku byl založen fond na sepsání dějin města Plzně.²¹ Významnými členy spolku byli např. profesor Josef Strnad či František Hirsch, čestnými členy např. Emil Holub, Václav Vladivoj Tomek, Jan Neruda, Adolf Heyduk či Václav Brožík.

¹⁹ *Pětasedmdesát let Měšťanské besedy v Plzni: 1862-1927*. Plzeň: Měšťanská beseda, 1938, s. 6.

²⁰ PIK, L. *Dějiny dělnického spolkového domu Peklo v Plzni: [1894-1924]*. Plzeň: L. Pik, 1924, s. 13.

²¹ STRNAD, J. *Padesát let Spolku přátel vědy a literatury české v Plzni*. Plzeň: Grafické závody, 1929, s. 15.

3. Tradice sborového zpěvu v Čechách během 19. a na počátku 20. století

Sborový zpěv lze definovat jako společenský, vícehlasý zpěv kolektivu, který se utvořil za účelem se pěvecky vyjádřit.²² V českých zemích se sborový zpěv začíná formovat počátkem 19. století a postupně se díky své umělecké úrovni, dlouhodobému a rozsáhlému společenskému dosahu i sdělnosti písni stal jedním z nejvýznamnějších způsobů vyjádření české národní kultury.

První zpěvácké spolky vznikly plynulým přechodem od spontánního a neorganizovaného mužského čtvero zpěvu ke společenským kroužkům, přičemž některé z nich provozovaly svou činnost již delší dobu a nyní ji přeorientovaly na pěveckou. Často vznikaly kroužky zpěváků při měšťanských besedách či čtenářských spolcích. Vznik těchto spolků byl obvykle spojen se snahou o vytvoření amatérského orchestrálního tělesa. Vytvoření nového spolku provázelo obtížné povolovací řízení, proto činnost spolků předcházela jejich oficiálnímu povolení a založení. Vůbec nejstarší hudební a pěveckou amatérskou organizací je Cecilská hudební jednota Ústí nad Orlicí, založená v roce 1803.²³ Následovaly spolky v Radvanicích u Plzně ve Spáleném Poříčí, Nepomuku, Chrudimi, Litomyšli, Ouvalech či Prachaticích.²⁴ První sbory, které provedly sborové skladby v češtině, Cecilská jednota pod vedením Antonína Apta a Žofínská akademie v čele s Aloisem Jelenem, vznikly v roce 1840 v Praze.

Výlučně zpěvácké spolky začaly vznikat až po roce 1848. Prvními, které po revolučním roce 1848 vznikly, byly Svatopluk ve Žďáru nad Sázavou a pěvecký odbor slovanského spolku Lípa v Plzni. Dále vznikl utrakvistický spolek Akademischer Männergesangverein v Praze a jeho česká obdoba pěvecký odbor Akademického studentského spolku v Praze.²⁵ Od roku 1849 působila v Brně Beseda, která byla ovšem jako mužský zpěvácký spolek povolena až v roce 1860. Pěvecký spolek v Kutné Hoře byl úředně povolen až v roce 1856 poté, co byla jeho činnost po dvou letech v roce 1848 zakázána.²⁶ Během padesátých let bylo zaznamenáno kolem dvaceti úředně povolených spolků. Prudký

²² VALOVÝ, E. *Sborový zpěv v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1972.

²³ Tamtéž s. 38.

²⁴ Tamtéž s. 38.

²⁵ Tamtéž s. 39.

²⁶ Tamtéž s. 39.

nárůst nových spolků nastal po říjnovém císařském diplomu v roce 1860, ještě toho roku vzniklo 17 nových zpěváckých spolků.

V roce 1862 byl z českých společenských besed pořádaných na konci padesátých let založen jeden z nejvýznamnějších pěveckých spolků, pražský Hlahol. Hlahol měl být tělesem, které by v Praze reprezentovalo výhradně český, resp. slovanský zpěv. Mezi iniciátory prvotní myšlenky na jeho založení v roce 1860 patřily mecenáši sborového zpěvu Jan Ludevít Lukes, Ferdinand Heller a kníže Rudolf z Thurnů a Taxisů, který se stal starostou přípravného výboru zamýšleného spolku.²⁷ První vystoupení nově vzniklého uskupení proběhlo ještě před jeho schválením 15. ledna 1861 na pohřbu Václava Hanky.²⁸ Stanovy Hlaholu, podle kterých měl spolek vycházet pouze ze slovanského repertoáru a zaměřit se na podporu pěvecké vzájemnosti a spolupráci s ostatními spolky, např. Sokolem, byly schváleny 2. října 1861 a jeho činnost tak mohla začít oficiálně.²⁹ Motto tohoto spolku znělo „Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti“ a jeho prapor vytvořil v roce 1862 Josef Mánes.³⁰ Jako ředitel a sbormistr Hlaholu působil v letech 1863 – 1865 Bedřich Smetana, který zde mimo jiné pomohl vybudovat smíšený sbor.

Vznik Hlaholu způsobil hromadný růst nových zpěváckých spolků, ještě v roce 1861 jich vzniklo 31, pět z nich na Moravě, 2 české ve Vídni (Zpěvácký spolek slovanský a pěvecký kroužek Slovanské besedy).³¹ V roce 1862 vzniklo nově dokonce 65 spolků a o rok později 58. Sborový zpěv vyhovoval dobovému projevu probuzení vlasteneckého nadšení, radosti z jazykové a národní obrody, touhy po společenské aktivitě. V roce 1862 Hlahol svolal do Prahy sjezd zpěváckých spolků, který symbolizoval nadšení pro myšlenku českého pěveckého hnutí. Sjezd proběhl ve dnech 17. a 18. května, do Prahy se sjelo 900 pěvců z 87 spolků.³² V roce 1863 se v Brně konaly národní pěvecké slavnosti při příležitosti tisícího výročí příchodu Cyrila a Metoděje, kterých se účastnili Palacký, Rieger, Purkyně. Dalšího sjezdu uspořádaného Hlaholem v roce 1864 se zúčastnilo 1400 zpěváků ze 114 spolků.³³ Tyto společné pěvecké akce zaznamenaly velký ohlas a úspěch, jejich důsledkem byla snaha o trvalejší organizační sepětí rychle rostoucích pěveckých těles. Proto na valné hromadě Hlaholu podal Bedřich Sandter návrh na založení ústřední organizace zpěváckých spolků.

²⁷ VALOVÝ, E. *Sborový zpěv v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1972, s. 44.

²⁸ EFMERTO VÁ M. *České země v letech 1848 – 1918*. 1. vyd. Praha: Libri, 1998, s. 293.

²⁹ VALOVÝ, E. *Sborový zpěv v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1972, s. 44.

³⁰ Historie pražského Hlaholu <http://www.hlahol.cz/historie.html> Dostupné z: [online]. [cit. 2016-04-12].

³¹ VALOVÝ, E. *Sborový zpěv v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1972, s. 45.

³² Tamtéž s. 45.

³³ Tamtéž s. 46.

V šedesátých letech zpěvácké spolky stále plnily především společenskou funkci. Čestní členové měli spolku dodávat potřebný společenský lesk a autoritu, zakládající členové umožnili povolení spolku svým vlivem a dotovali počátky spolkové činnosti značnými jednorázovými finančními příspěvky, přispívající členové pravidelnými příspěvky udržovali finanční stabilitu. Oblíbenou součástí spolkového života bylo pořádání výletů spojených s koncertní činností. V roce 1868 při příležitosti kladení základního kamene Národního divadla, kdy se zvedla nová vlna aktivizace národního života, Hlahol vydal provolání, ve kterém navrhoval zřízení Jednoty zpěváckých spolků českoslovanských, které následně rozeslal zpěváckým spolkům. Na tuto výzvu se v Praze v květnu roku 1868 sešlo 4000 zpěváků z 212 spolků. Stanovy Jednoty zpěváckých spolků českoslovanských schváleny dne 8. září 1868.³⁴ Jednota byla zřízena za účelem vydávat hudebniny vlastním nákladem (sbory a písňe), pořádat pěvecké sjezdy a zápasy, vydávat hudební časopis.³⁵ Ústředním orgánem Jednoty se od roku 1870 staly Hudební listy, od roku 1873 Dalibor, když do něj přešel Ludevít Procházka, který do té doby redigoval Hudební listy. Fakticky byla Jednota ustavena až na prvním sněmu 17. května 1869. Prvním starostou jednoty byl zvolen Josef Huleš, jednatelem JUDr. Jan Fleischmann, pokladníkem Jan Pospíšil. V prvním roce její existence se členem stalo 42 spolků, to značilo oproti počtu zúčastněných spolků na manifestaci u stavby Národního divadla značný pokles zájmu.³⁶

Rok 1869, kdy se projeví první náznaky hospodářské krize z nadvýroby, přinesl ochablost ve společenském životě i v pěveckém hnutí. V roce 1870 se na mimořádném valném sněmu Jednoty sešli zástupci pouze 22 z 265 Jednotou registrovaných fungujících sborových spolků.³⁷ Oslabená Jednota se ještě jednou v roce 1871 pokusila o pěvecký sjezd a v roce 1872 zorganizovala pěveckou slavnost na Žofíně, to byly na delší dobu poslední velké pěvecké události. Pěvecké spolky zaznamenaly úbytek členů, začaly proto přibírat ženy a ve stále větší míře se měnily ve sbory smíšené. Tento trend vedl k zakládání samostatných ženských zpěváckých spolků a jednot. Z krize nepomohly zpěváckým spolkům ani oslavy dvacátého výročí Hlaholu v roce 1881. V roce 1890 byla obnovena Jednota zpěváckých spolků českoslovanských. V následujícím roce se sešel sjezd pěvectva českoslovanského u příležitosti Jubilejní výstavy v Praze. Další sjezdy, které Jednota pořádala, pozvedly aktivitu významnějších spolků a jejich vzájemnou spolupráci. Růst krize byl během devadesátých let

³⁴ VALOVÝ, E. *Sborový zpěv v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1972, s. 50.

³⁵ Tamtéž s. 50.

³⁶ Tamtéž s. 50.

³⁷ Tamtéž s. 51.

pozastaven. Při příležitosti Národopisné výstavy v Praze v roce 1895 byly uspořádány pěvecké zápasy, kterých se však neúčastnil pražský Hlahol. I. Cenu si z Prahy odvezly Hlahol plzeňský, Svatopluk z Uherského Hradiště a Hlahol vinohradský.³⁸

Na konci 19. století došlo k nárůstu vzniku dělnických pěveckých spolků, hojně vznikaly pěvecké odbory Sokola. Od roku 1896 Jednota vydávala Věstník Jednoty zpěvákých spolků československých, od roku 1903 vycházel jako Věstník pěvecký a od roku 1907 jako Věstník pěvecký a hudební. V roce 1897 byl schválen návrh na zřízení pěveckých žup pěveckým sněmem. Již v té době existovaly na území Čech tři spontánně vzniklé župy (1893 I. Česká pěvecká a hudební župa v Hořicích, Bendlova pěvecká župa severozápadních Čech v Jaroměři a pěvecká župa Pošumavská 1894 v Sušici).³⁹ Župní zřízení umožňovalo konání společných župních podniků a sjezdů. Na třetím řádném sněmu Jednoty dne 28. září 1900 v Praze byly stížnosti na úpadek pěveckého hnutí oficiálně předneseny. Sjezd se také shodl na tom, že starší členové ubývají, zatímco mladší pojmají své členství a povinnosti vlažně.

Pěvecké hnutí se podařilo oživit a stabilizovat až na počátku 20. století. Mezi pěveckými sbory byly rovnoměrně zastoupeny mužské, ženské i smíšené. Pěvectvo bylo rozděleno podle složení členstva, ideového zaměření, obsahu, forem práce. Fungovaly převážně spolky měšťanské a spolky s převahou dělnictva. Za uskutečnitelky reformy českého sborového zpěvu je považován Ferdinand Vach, který působil jako dirigent pěveckého spolku Moravan v Kroměříži a ředitel kůru chrámu sv. Mořice. V roce 1903 stál u vzniku Učitelského dorostu kroměřížského pedagogia. Dne 20. března 1904 došlo ke schválení stanov Pěveckého sdružení učitelů moravských v Kroměříži.⁴⁰ Na jeho vznik reagovali učitelé v dalších městech a regionech. V roce 1906 vznikl Učitelský pěvecký sbor ve Slezsku, v roce 1907 Pěvecké sdružení učitelů z Plzeňska v Plzni, v roce 1908 Pěvecké sdružení pražských učitelů, v roce 1911 Pěvecké sdružení učitelů krkonošských v Jablonci a Pěvecké sdružení jihočeských učitelů v Táboře, dále vznikl Moravský smíšený učitelův sbor v Brně a v roce 1912 Pěvecké sdružení pražských učitelů.⁴¹ Vznikala ovšem i neučitelská pěvecká sdružení; v roce 1908 pražský Smetana s dirigety R. Černým a Oldřich Hilmer a Smíšené pěvecké

³⁸ VALOVÝ, E. *Sborový zpěv v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1972. s. 56.

³⁹ Tamtéž s. 65.

⁴⁰ Tamtéž s. 86.

⁴¹ Tamtéž s. 99.

sdužení v Telči a v roce 1910 pěvecké sdužení Nešvara v Olomouci.⁴² Mezi lety 1900 – 1918 se stále uplatňuje národně-uvědomovací činnost zpěváckých spolků. Působily zejména v pohraničních oblastech, kde česká menšina bojovala s poněmčovacími tendencemi. Mimo pohraničí však působení vlasteneckých idejí pokleslo. Na rozdíl od patriotismu šedesátých let se na počátku 20. století setkáváme s projevy oddanosti panovníkovi.

Ústřední jednota zpěváckých spolků československých pořádala v roce 1904 I. český hudební a pěvecký festival. Jeho cílem bylo ukázat cizině bohatství zpěvné slovanské duše.⁴³ V rámci tohoto festivalu se ve dnech 3. – 5. dubna konal pěvecký sjezd, na jehož sněmu se shromáždilo 131 zástupců spolků a žup.⁴⁴ Úspěch tohoto festivalu, kde vystoupilo na 3000 zpěváků, byl velký. V letech 1906 a 1907 se v Praze a následně v dalších městech pořádaly pěvecké besedy, tedy pěvecké diskuzní pořady se sborovými vystoupeními. V roce 1911 byl Ústřední jednotou zpěváckých spolků československých svolán mimořádný pěvecký sněm, který byl spojen s oslavou padesátiletého výročí pražského Hlaholu. II. český hudební festival byl připravován na rok 1914, byl však nahrazen jarními pěveckými a hudebními slavnostmi, a z jeho konání sešlo.

Po vypuknutí první světové války byla zastavena práce Ústřední jednoty, která přestala vydávat svůj Věstník. Na konci roku 1915 vyšlo jeho mimořádné číslo, ve kterém Jednota nabádala k pěvecké aktivitě ve prospěch humanitních válečných akcí. Po konci války se projevila podobná vlna nadšení z nově nabyté svobody jako v šedesátých letech 19. století. Byly zakládány nové spolky, jiné naopak svou činnost zastavily.

⁴² VALOVÝ, E. *Sborový zpěv v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1972. s. 100.

⁴³ Tamtéž s. 109.

⁴⁴ Tamtéž s. 109.

4. Hlahol plzeňský

4.1. Hlahol v letech 1862 - 1871

Nápad zřídit pěvecký spolek dostala skupina mužů, která se dosud scházela za účelem zpěvu bez stanov. Alois Schmidt, Vilém Šel, Hynek Schiebl, Karel Doubek, František Šťastný, Václav Schvarc, Jan Wälzer, Erhardt Kieswetter, Josef Gerlach, František Uman, Alois Utler, Vojtěch Hřimalý, Viktor Janke, Emanuel Tuschner a Jan Odvarka soustoupili v komitét, zadali stanovy ke schválení a vznikl Hlahol plzeňský.⁴⁵

První vystoupení tohoto pěveckého spolku proběhlo dne 20. dubna 1861 v městském divadle v Plzni, kde byla uspořádána akademie ve prospěch pomníku profesora Josefa Smetany. Sbor, který řídil Jan Ludevít Lukes, člen Národního divadla v Praze, zazpíval sbory *Dívča a Běžela ovečka* od Pavla Křížkovského a *Cikáni od Vogla*. Dne 28. července 1861 se sbor zúčastnil odhalení pomníku Martina Kopeckého, bývalého plzeňského purkmistra. Sbor zde pod vedením Aloise Schmidta zazpíval skladbu *Naše probuzení* od Ludevíta Procházky, kterou složil pro tuto příležitost. Dne 30. dubna 1862 byla pořádána druhá akademie v divadle ve prospěch Smetanova pomníku za jeho zásluhy o rozvoj důležitého kulturního centra na západě Čech. Pěvecký sbor přednesl čtyři vlastenecké skladby, mezi nimi *Rekův sen* od Karla Slavíka a *Utonulá* od Pavla Křížkovského.

Spolkové stanovy, upraveny Erhardtem Kieswettrem a Aloisem Schmidtem byly c. k. místodržitelstvím v Praze schváleny 10. října 1862.⁴⁶ Tento den je považován za počátek spolku. První valné shromáždění se uskutečnilo za předsednictví Emanuela Tuschnera dne 30. 10. 1862. Starostou spolku byl na něm zvolen Bedřich Gluth, místostarostou Vilém Šel, prvním ředitelem Jan Sinkule, druhým ředitelem Alois Schmidt, jednatelem Jan Rychtařík, pokladníkem Emanuel Tuschner, listovními Jan Odvarka, Karel Doubek a Hynek Schiebl.⁴⁷

Na první schůzi bylo mimo to usneseno, že schůzky pěveckého spolku se budou konat

⁴⁵ PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887., s. 5.

⁴⁶ Archiv města Plzně, Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Památná kniha Hlaholu 1862 – 1880 č. 26648.

⁴⁷ PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887. s. 19.

v úterý a v pátek v Měšťanské besedě.⁴⁸ Ve valné schůzi členů, která se konala dne 4. listopadu, pak bylo uzavřeno, že se slabší zpěváci se budou účastnit cvičení a ti, kdo se bez omluvy nezúčastní zkoušky, budou pokutováni 5 korun do spolkové pokladny.⁴⁹

Při příležitosti slavnostního otevření Měšťanské besedy 8. listopadu 1862 zazpíval Hlahol několik sborů. První vystoupení spolku na veřejnosti pak proběhlo dne 18. ledna 1863 a mělo za následek strmý vzrůst počet členů během krátké doby na 62. Zároveň se za zakládající členy Hlaholu přihlásili Antonín Hlavan, Jan Maschauer, August Fodermayer, Bedřich Gluth, Karel Hahnenkamm, Vilém Klotz, František Pecháček, Gustav Feyerfeil, Tomáš Nechutný, Eduard Kalser, Jakub Sýkora, Antonín Kámen, František Hýra, Josef Khodl st., Eduard Svidenský, Antonín Holub, Josef Sägel, Tomáš Putzlacher, Josef Kessler, Jaroslav Peithner.⁵⁰ Přispívajících členů měl v této době Hlahol 25.

Na prvním samostatném koncertu Hlaholu dne 25. března 1863 v městském divadle zazněl např. Hlahol, mužský sbor od Karla Bendla, Árie ze zpěvohry Libušin sňatek od Františka Škroupa, či Kde domov můj v úpravě pro sbor od Ferdinanda Hellera. Během roku 1863 podnikl Hlahol tři výlety do blízkého okolí Plzně. Dne 24. června 1863 zavítal do Plzně Jeho Excellencí náměstek místodržitele českého, hrabě Belcredi, k jehož poctě uspořádal Hlahol večerní zastaveníčko.⁵¹

V roce 1863 dostal spolek pozvání účastnit se Velehradské tisícileté památky svatých apoštolů Cyrila a Metoděje, případnou účast projednávala mimořádná valná hromada Hlaholu dne 1. června. Slavnost však byla úředně zakázána, spolek proto v náhradu za to uctil jejich památku 11. října církevní slavností, kde zazpíval Píseň sv. Václava. Po mši svaté pak byla konána výroční valná hromada, na které bylo jednáno o zřízení spolkového praporu.⁵²

V roce 1864 začal spolek pociťovat ztrátu prvotního nadšení a horlivosti členů. Hlahol byl vyzván k spoluúčinkování na akademii při kladení základního kamene k budově reálné

⁴⁸ Archiv města Plzně, Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1862 – 1879, č. 26649, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 30. října 1862.

⁴⁹ PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887, s. 21.

⁵⁰ Tamtéž s. 21.

⁵¹ Tamtéž s. 22.

⁵² Archiv města Plzně, Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1862 – 1879, č. 26649 Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 2. října 1863.

školy. Bylo ale požadováno, aby Hlahol společně s Deutsches Singkränzchen zazpíval české a německé skladby. Podle spolkových stanov měl však Hlahol pěstovat výhradně český a slovanský zpěv, proto členové o této záležitosti 8. března jednali. Rozhodli, že se spolek akce zúčastní, ale nebude zpívat německy. Po bouřlivé debatě ovšem vystoupilo ze spolku několik členů. Dále Hlahol v roce 1864 uspořádal zastaveníčko na oslavu ukončení voleb do obecního zastupitelstva a ke cti nově zvolenému purkmistrovi Dr. Maschauerovi. Na oslavu výročí založení 23. října se konala valná hromada, na které byl novým ředitelem zvolen Hynek Palla.⁵³

V únoru 1865 se Hlahol účastnil velké Národní besedy ve prospěch Smetanova pomníku. V květnu vyjel spolu se Sokolem na výlet za Bukovec.⁵⁴ Dne 31. května účinkoval Hlahol, poprvé spolu s žáky místního reálného gymnázia na koncertě ve prospěch pohořelých v Horní Bříze v městském divadle, kde zazněla např. píseň Bývali Čechové od Františka Škroupa.⁵⁵ Dále Hlahol vystoupil při svěcení praporu Spolku sv. Antonína dne 13. června a dne 10. července na společném koncertě s uherským houslistou Edem Reményim, který se v Plzni zastavil během své umělecké poutě po Čechách. V předvečer narozenin císaře Františka Josefa I. (nar. 18. srpna 1835) zorganizoval Hlahol k jeho počtě koncert v městském divadle.

Budova reálné školy byla slavnostně otevřena dne 4. října 1865, Hlahol při této příležitosti zapěl kantátu Hynka Pally a staročeský chorál Hospodine, pomiluj ny. Během oslav výročí udělení ústavy národům císařským diplomem, kdy ve městě propuklo nadšení a národní spolkové uspořádali průvod Plzni s hudbou a pochodněmi, zapěl před radnicí Hlahol Jelenův sbor Vše jen ku chvále vlasti a krále. Dne 2. prosince Hlahol spolu se Sokolem uskutečnil requiem za zemřelého starostu pražského Sokola Jindřicha Fügnera. V prosinci byla provedena oblíbená opera Martha od Fridricha von Flotowa.

Dne 14. dubna 1866 Hlahol pořádal velký koncert a polovinu z jeho výnosu věnoval na opravu Šternberské kaple při plzeňském hlavním chrámu. Provedeno bylo oratorium

⁵³ Archiv města Plzně, Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1862 – 1879, č. 26649, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 23. října 1864.

⁵⁴ Archiv města Plzně, Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Památná kniha Hlaholu 1862 – 1880, č. 26648

⁵⁵ PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887, s. 24.

Kristus na hoře Olivetské od Beethovena.⁵⁶ Během okupace Plzně od 27. července do 15. září 1866 Hlahol veřejně nevystupoval. Později toho roku zpíval na hrobech Smetany a Tyla.

Dne 19. února 1867 započal Hlahol s tradicí pořádání Šibřinek, které od tohoto roku pořádal téměř každoročně. Během roku 1867 úspěšně pokračoval ve spolupráci se Sokolem, když v květnu tyto dva spolky společně odjeli na výlet do Kyjova. V roce 1867 byl ustanoven ženský odbor Hlaholu.⁵⁷

Dne 12. května 1868 se konal velký pěvecký a instrumentální koncert Hlaholu v městském divadle za spoluúčinkování kapely sboru ostrostřeleckého a hudebních ředitelů Mattesa a Vavříčka, výnos byl věnován fondu pro dostavení chrámu sv. Víta v Praze.⁵⁸ Dne 16. května 1868 se pak dvacetičlenná deputace Hlaholu zúčastnila kladení základního kamene Národního divadla v Praze.

Výnos koncertu, který Hlahol uspořádal dne 26. června 1869 za spoluúčinkování orchestru, chovanců pedagogia a studentů reálné školy v městském divadle, kde zazněly např. skladby Rolnická od Bedřicha Smetany, výňatky z oratoria Hus od Carla Löweho, byl věnován fondu pro zřízení pomníku prof. Josefa Smetany.⁵⁹ Dne 26. listopadu 1869 byl volen správní výbor Hlaholu. J. Kleissl, který patřil k nejpřednějším vlastencům města, nepřijal čestný úřad předsedy.

Na koncertě, který se konal dne 7. května 1870 v městském divadle, přednesl dámský a smíšený sbor nové skladby, mezi nimi Při kolovrátku od Bendla, Jeseň od Felixe Mendelssohna, mužský sbor zazpíval např. píseň Rozmarinka od Františka Pivody či Pečlivá milá od Ludevíta Procházky.⁶⁰ Dne 18. března 1871 Hlahol uspořádal koncert v městském divadle ve prospěch chudých žáků reálného gymnázia. Při prvním župním sjezdu západočeských jednotek sokolských dne 24. 9. zapěl Hlahol několik vlasteneckých sborů.

⁵⁶ Tamtéž s. 26.

⁵⁷ FROLÍK, J. Malá sonda do historie sborového zpěvu v Plzni (19. století). In: *Hudební kultura XVI*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2006. s. 84.

⁵⁸ PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887, s. 30.

⁵⁹ Tamtéž s. 30.

⁶⁰ Tamtéž s. 31.

4.2. Hlahol v letech 1872 – 1881

K přípravě oslav desetiletého výročí založení spolku byla dne 14. května 1872 svolána mimořádná valná hromada. Ta rozhodla pořídit spolkový prapor, který bude během slavnosti posvěcen. Byl proto zvolen šestičlenný komitét pro zařízení a úpravu spolkového praporu, ale i tentokrát zůstala záležitost praporu nevyřešena.

Během roku 1873 opadla nadšená činnost členů, plánovaný koncert na oslavu založení spolku nemohl být z důvodu nedostatečných příprav proveden. Spolek se v roce 1873 účastnil pouze Koperníkovy slavnosti, kterou uspořádal profesorský sbor plzeňského reálného gymnázia dne 16. února a v červenci zahradní zábavy ve staroplzenecké pivnici a oslavy Jungmannovy, kde zazpíval kantátu *Oslava genia* od Bendla.⁶¹

Dne 22. února 1874 byl uspořádán v městském divadle koncert ve prospěch fondu pro výstavbu Národního divadla. V červenci Hlahol odjel na výlet na zámek Petrohrad společně se Spolkem svobodných střelců, kde odpoledne před zámek hraběte Černína Hlahol zazpíval, a největší úspěch sklidil, se skladbou *Cikáni* od Vogla.⁶² Dále v červenci Hlahol uspořádal zábavy v Měšťanské Besedě a na Lochotíně. Při návštěvě císaře Františka Josefa I. zapěl Hlahol s 80 hlasy pod vedením M. V. Slezáka Jelenův sbor *Vše jen ku chvále*. Od císaře se Hlaholu dostalo pochvalného uznání. Při slavnostním odhalení Smetanova pomníku 12. listopadu 1874 Hlahol zapěl dva slavnostní sbory. Na výroční valné hromadě byl zřízen nový výbor pro zřízení spolkového praporu a Hynek Palla se vzdal čestného úřadu, který zastával od října 1864, za své zásluhy byl zvolen čestným členem. Ve funkci ho nahradil M. V. Slezák

V roce 1875 se podařilo u výkonných členů vzbudit větší zájem o spolkovou činnost, u členů přispívajících přízeň a spolek získal sympatie nejširších kruhů národní společnosti. Na koncertě dne 3. dubna 1875 s vojenskou kapelou a množstvím hudebních a pěveckých sil na podiu sklidil Hlahol úspěch s Mozartovou symfonií G-moll. Dne 2. června 1875 Hlahol uspořádal koncert ve prospěch chudých studujících reálného gymnázia v městském divadle. Při smuteční slavnosti za zesnulého císaře a krále českého Ferdinanda Dobrotivého provedl Hlahol v arciděkanském chrámu Mozartovo Requiem.

⁶¹ PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887, s. 33.

⁶² Tamtéž s. 33.

V roce 1876 Hlahol třikrát provedl Verdiho Requiem ve dnech 7., 12. a 19. května. Původně měly být nastudovány výňatky z tohoto díla, pod vedením kapelníka Fr. Schmida a ředitele Slezáka nakonec byla během šesti týdnů nastudována celá skladba.⁶³ Sbor a orchestr tvořilo celkem 200 lidí. V srpnu Hlahol účinkoval na zábavě na Střelnici ve prospěch zřízení pomníku Františku Palackému.

Dne 24. března 1877 Hlahol vystoupil na koncertu ve prospěch chudých žáků obecních škol, dne 15. července na koncertu k počtě hospodářského sjezdu a dne 12. prosince za spoluúčinkování prof. V. Kopty ve prospěch zakoupení losů Národního divadla v Praze.

V roce 1878 Hlahol vystoupil 23. února při slavnostním zasazení a odhalení pamětní desky na domě, kde zemřel Josef Kajetán Tyl.⁶⁴ Dne 13. června zazpíval Hlahol na pohřbu knížete Jana z Lobkovic v Křimicích a dne 6. července při slavnosti Husově v Řemeslnické besedě. Z podnětu ředitele byl sestaven salonní oktet Hlaholu složený z dobrých pěveckých sil. Pětičlenná deputace Hlaholu se účastnila Jungmannovy slavnosti v Praze.

Dne 1. března 1879 pak Hlahol uspořádal koncert v městském divadle pro členy zakládající a přispívající. V dubnu Hlahol uspořádal zastaveníčko nově zvolenému arciděkanu P. J. Plevkovi, příznivci a podporovateli hudebního umění. Hynek Palla zorganizoval v městském divadle koncert za spoluúčinkování Hlaholu ze svých vlastních skladeb. Dále se konal společný koncert uspořádaný Hlaholem a Měšťanskou Besedou pro členy obou spolků.

V roce 1880 Hlahol vystoupil na druhém koncertu ve prospěch Národního divadla, dále při Slavnosti Boženy Němcové, uspořádané zdejším literárním spolkem v sále Měšťanské Besedy dne 10. května, kde přednesl sbor Ženám českým od Františka Gnera věnovaný spolku. Dne 17. srpna na oslavu padesátých narozenin císaře přednesl Hlahol pod dva sbory. V prosinci 1880 zavítal do Plzně Emil Holub a literárním spolkem mu byl odevzdán diplom čestného členství, Hlahol se k této příležitosti dostavil v plném počtu, aby

⁶³ PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887. s. 36.

⁶⁴ Viz Příloha č. 2

⁶⁰ PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887. s. 44.

mu vzdal hold.⁶⁵ Při té příležitosti zazpíval např. Bendlův Chorál národa českého,⁶⁶

V roce 1881 se konečně podařilo zřídit a posvětit prapor. Starostou spolku byl nově zvolen Alois Schmidt. Dne 1. května 1881 zásluhou jednatele spolku J. Viewega byla uvedena komická opera *Don César* od Josefa Holého. Při oslavě svatby královice Rudolfa se Štěpánkou, která způsobila ruch v celé zemi, Hlahol zapěl dne 10. května na slavnosti i při mši svaté. K jubilejní slavnosti pražského Hlaholu, která se konala dne 16. května 1881, bylo vysláno 45 členů.⁶⁷

Slavnost svěcení spolkového praporu Hlaholu plzeňského začala dne 15. července. Dne 16. července se v lochotínských sadech konal velký koncert za spoluúčinkování ostrostřelecké kapely a 17. července prošel městem čtyřtisícový průvod. Na slavnost přijelo 63 spolků s prapory.⁶⁸ Na náměstí pronesl V. Peták slavnostní řeč, matkou praporu se stala Růžena Petáková. Prapor byl před radnicí posvěcen po mši v arciděkanském chrámu, matkou prapor odevzdán praporečnickovi O. Švendovi. Odpoledne se v sále Měšťanské besedy konal banket a večer zábava.⁶⁹

4.3. Hlahol v letech 1882 – 1891

V roce 1882 účinkoval Hlahol na koncertech v Plzni, na Hluboké, ve Stankovech, v Rokycanech. Oktet Hlahol reprezentoval na dýcháncích pořádaných Měšťanskou besedou, na večírcích Spolku přátel vědy a literatury české. Na valné hromadě oznámil místostarosta Josef Böttinger, že vystupuje z důvodu stěhování ze spolku, hromada se usnesla písemně mu poděkovat za obětavost a horlivost, kterou Hlaholu přinášel.⁷⁰ Na mimořádné valné hromadě dne 21. března 1882 byl Bedřich Smetana zvolen čestným členem Hlaholu za zásluhy, které si vydobyl coby hudební skladatel, reformátor, tvůrce české národní hudby a na studiích několik

⁶⁶ Archiv města Plzně, Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Památná kniha Hlaholu 1862 – 1880, č. 26648.

⁶⁷ PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887, s. 44.

⁶⁸ Archiv města Plzně, Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Památná kniha Hlaholu 1881 – 1947 č. 6456.

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ Tamtéž

let strávil v Plzni.⁷¹ Diplom k čestnému členství pro Smetanu zhotovil umělec J. Böttinger, předala ho tříčlenná deputace ve složení místopředseda V. Peták, pokladník Fr. Kinzl a Tomáš Hechta. K počtě nového čestného člena byl pak uspořádán koncert v městském divadle. Na druhé mimořádné valné hromadě 14. června J. Procházka pojednal o pěstování sborů v spolcích pěveckých. V sále Waldekově dne 7. srpna spolek českého učitelstva pořádá koncert k počtě účastníků sjezdu československých učitelů v Plzni za přispění Hlaholu. Rokycanovy slavnosti v Rokycanech se 13. srpna 1882 účastnil Hlahol spolu s dalšími plzeňskými spolky, na náměstí spolu s členy Zábaje zapěl Bendlovu Kantatu, Chorál národa českého a Bývali Čechové.⁷² Na oslavě památky Franty Šumavského ve Stankovech dne 3. září zazněly např. skladby Chorál národa českého, Hymna Slovanů, Kde domov můj.⁷³ Dále Hlahol účinkoval na koncertu ve prospěch Ústřední Matice školské, zorganizovaném společností Žumbera.

V roce 1883 se vzedmuly vlny národního hnutí v Plzni. Události národní i politické, domácí slavnosti, čilý ruch bratrských spolků a četné spolkové produkce zapříčinily větší činnost Hlaholu.⁷⁴ Návrh výboru, aby byl zřízen cvičební kurz pro začátečníky, schválila jednomyslně valná hromada 10. ledna. Vyučování se ujal místoředitel J. Vieweg a na prvním cvičení 19. února se sešlo 42 zpěváků. Krajský spolek Radbuza uspořádal 4. dubna první slovanský koncert. V dubnu roku 1883 Hlahol také nacvičil Stvoření světa, oratorium pro sóla, sbor a orchestr od Haydna, které bylo pro svůj úspěch opakováno ještě v listopadu. Orchestrální část nastudovala kapela vojenská řízená kapelníkem Fr. Schmidtem. Ke svěcení praporu dne 14. května si Řemeslnická beseda v Radnicích vyžádala spolupůsobení Hlaholu. Na výletu v Domažlicích Hlahol zpíval na koncertě v zahradě Měšťanské besedy spoluúčinkování hasičské kapely domažlické. K uctění památky Jana Husa byl vypraven zvláštní vlak do Kostnice, Hlahol byl zastoupen dvěma výkonnými členy, R. Humlem a K. Langem, kteří složili věnce u Husova pomníku.⁷⁵ Bratrský spolek Sokol plzeňský k uctění Jeronýmovy památky uspořádal slavnost v Řemeslnické besedě dne 7. července 1883. Dne 6. srpna se Hlahol i s praporem účastnil průvodu k oslavě dvaceti let Sokola v Plzni a večer na koncertě ve Waldekově sále přednesl pět sborů. Dalšího svěcení praporu Vzájemně se

⁷¹ Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1880 – 1888, č. 26650, Protokol mimořádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 21. března 1882.

⁷² PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887, s. 52.

⁷³ Tamtéž s. 52.

⁷⁴ Tamtéž s. 53.

⁷⁵ Tamtéž s. 55.

podporujících dělníků z Plzně a okolí se Hlahol zúčastnil 12. srpna. Zdejší politický a literární spolek 24. září pořádá v sále Měšťanské besedy Kaplířovu slavnost, vlastenecký projev za účasti všech národních spolků. V den všech svatých večer se sešli výkonní členové i přispívající a hosté v místnostech literárního spolku, aby do spolku přijali nové členy. Členové přípravného kurzu přednesli několik sborů a dokázali způsobilost k přijetí. U příležitosti znovuvysvěcení arciděkanského chrámu Páně 2. prosince zavítal J. Eminencí kardinál kníže Švarcenberk do Plzně, první církevní hodnostář. Městská rada uspořádala 1. prosince průvod s pochodněmi a hudební a pěvecké zastaveníčko, deputace Hlaholu nechala J. Eminencí podepsat do památní spolkové knihy.⁷⁶

V roce 1884 byla provedena Dvořákova *Stabat mater pro sola*, sbor a orchestr s ochotníky a studenty reálného gymnázia. Antonín Dvořák byl požádán o řízení svého díla, dirigoval premiéru ve dnech 6. a 7. dubna. K oslavě šedesátých narozenin Bedřicha Smetany bylo rozhodnuto uspořádat 6. března slavnostní večer v Měšťanské besedě, pozvány byly i ostatní národní plzeňské spolky. Na valné hromadě byl Antonín Dvořák zvolen čestným členem Hlaholu. Dne 27. dubna Hlahol vystoupil na oslavách dvaceti let Řemeslnické besedy. Po smrti Bedřicha Smetany 12. května Hlahol zaslal soustrastný telegram Umělecké besedě v Praze a 28. května za něj Hlahol uspořádal zádušní slavnost. V srpnu přijela do Plzně Záhřebská pěvecká jednota Kolo, uvítaly ji všechny národní spolky v Plzni.⁷⁷ Bratři chorvatští vystoupili v Měšťanské Besedě, se svými skladbami sklidili takový úspěch, že je museli opakovat. Dne 15. října deputace ve složení starosta Schmidt, místostarosta Peták, ředitel Slezák předala diplom čestného členství mistru Dvořákovi. Zároveň pozvala Karla Bendla, aby na slavnostním koncertu pořádaném Hlaholem k jeho počtě, řídil své skladby *Po bitvě na Bílé Hoře*, *Ptáče*, *Dívky předoucí*, *Tarantella*, *Švanda Dudák* osobně dne 8. listopadu.⁷⁸ Dále Hlahol vystoupil na oslavě památky Tyrše, kterou pořádal Sokol. Opakování *Stabat mater* 7. prosince řídil opět sám Antonín Dvořák. Sokol pořádal za účasti všech národních spolků 21. prosince průvod k hrobce Kajetána Tyla, Hlahol u této příležitosti zazpíval *Chorál národa českého* od Bendla.

Na 16. ledna 1885 byla svolána valná hromada, kde byl Karel Bendl zvolen čestným

⁷⁶ PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887, s. 57.

⁷⁷ Tamtéž s. 63.

⁷⁸ Tamtéž s. 64.

členem.⁷⁹ M. V. Slezák zároveň spolku sděluje, že A. Dvořák propůjčil Hlaholu své nejnovější dílo Svatební košile, aby provedl jeho premiéru. K uctění stoleté památky narození vlastence, buditele českého lidu a spisovatele Vojtěcha Sedláčka, Spolek přátel vědy a literatury české v Plzni pořádá za spoluúčasti Hlaholu dne 28. února 1885 slavnostní večer. Bývalý profesor Hudební akademie ve Filadelfii Václav Kopta 8. března v městském divadle pořádá koncert, na který přizval Hlahol. Ve dnech 28. a 29. března se uskutečnila slavnostní premiéra Svatební košile. Waldekův sál byl přeplněn, Hlahol sklidil obrovský úspěch a Antonínu Dvořákovi byla provolávána sláva. Po smrti skladatele Pavla Křížkovského Hlahol uspořádal smuteční mši svatou dne 20. května v arciděkanském Chrámu Páně.⁸⁰ V červnu zavítali do Plzně američtí výletníci, které Hlahol na nádraží zdravil zpěvem, večer účinkoval spolu s ostrostřeleckou a sokolskou kapelou na koncertě uspořádaném městskou radou na jejich počest ve Waldekově sále. Pochvalu sklidila píseň amerických Čechů Touha po vlasti. Ve dnech 28. a 29. června se Hlahol účastnil slavnosti 25leté činnosti píseckého pěveckého spolku Otavan.

Na konci srpna probíhala v okolí Plzně vojenská cvičení, kterým byl přítomen František Josef I. Při jeho příjezdu do Plzně zapěl Hlahol Národní hymnu před arciděkanským chrámem. Dne 30. srpna prošel městem slavnostní průvod, pod balkonem, kde stál císař pěvci třikrát provolali Sláva!, zapěli Jelenův sbor Vše jen ku chvále. Císař byl potěšen věrností královského města Plzně a vyznamenal purkmistra Fr. Pecháčka rytířským řádem. Dne 4. září národní spolkové plzeňští uspořádali purkmistrovi průvod a zastaveníčko, Hlahol zapěl dva sbory. Loňská valná hromada se usnesla, aby se spolek stal členem Ústřední Matice školské, 15. listopadu na oslavu toho konal se koncert v Měšťanské besedě.

Na valné hromadě v roce 1886 Vieweg podal zprávu o odevzdání diplomu Bendlovi, A Schmidt vylíčil zásluhy Fr. Schmida, c. k. kapelníka a navrhl jmenovat ho čestným členem.⁸¹ Jeho návrh byl přijat. Dále bylo navrženo, aby byl správní výbor doplněn dvěma náhradníky, tento návrh byl rovněž schválen.⁸² Na jaře Hlahol uspořádal dva spolkové koncerty, pro přispívající členy. V červnu během výletu do Sušice a Horažďovic byl Hlahol uvítán pěveckými jednotami Prácheň a Svatováclav, hasičskou jednotou, purkmistrem St. Mayerem,

⁷⁹ Archiv města Plzně, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1880 – 1888, č. 26650, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 10. ledna 1885.

⁸⁰ PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887, s. 68.

⁸¹ Archiv města Plzně, Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1880 – 1888, č. 26650 Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 17. ledna 1886.

⁸² Tamtéž.

při výletu na Rabí vyvěsil Hlahol spolkový prapor přes cimbuří. Nová Jednota českých paní a dívek zahájila činnost 28. června ve Waldekově sále koncertem. Při sjezdu Spolku pro průmysl pivovarský v království Českém uspořádal Hlahol koncert za spoluúčinkování kapely Sokola Plzeňského. Ve dnech 7. - 9. září se v Písku konalo odhalení pomníku Františka Palackého, na kterém byl Hlahol zastoupen starostou. V září vystoupil Hlahol na koncertě ve prospěch Ústření Matice školské ve Waldekově sále. Na mimořádné valné hromadě dne 12. listopadu výbor předložil návrh opravených stanov. Opět byl zřízen přípravný kurz na návrh ředitele spolku, vedení tohoto kurzu se ujal člen spolku Diviš.⁸³ Diplom F. Schmidovi byl odevzdán pětičlennou deputací 28. listopadu.

V roce 1887 oslavil Hlahol 25 let své činnosti. Obecní zastupitelstvo během oslav uznalo Hlaholu zásluhy v ohledu uměleckém, vlasteneckém i dobročinném. Peták a Slezák byli v tomto roce zvoleni čestnými členy za zásluhy. V roce 1888 byla v přítomnosti skladatele provedena Dvořákova Mše. V roce 1890 byla třikrát reprízována komická opera V studni od V. Blodka. Hlahol pak podnikl výlet do Kolína a Kutné Hory.

V roce 1891, kdy vznikla Jednota zpěvákých spolků českoslovanských, byl u příležitosti jubilejní zemské výstavy uspořádán její I. sjezd v Praze. Dne 17. května 700 pěvců, mezi nimiž byl Hlahol zastoupen 34 pěvkyněmi a 66 pěvci⁸⁴, předneslo v Národním divadle Stabat Mater osobně řízenou Antonínem Dvořákem. Na Žofíně se pak konala vystoupení jednotlivých spolků. Hlahol, který pod vedením ředitele Slezáka přednesl tři sbory, získal jako upomínku slavnosti stříbrnou medaili.

4.4. Hlahol v letech 1892 – 1901

V roce 1892 uspořádal Hlahol slavnostní koncert k třicetileté činnosti spolku. Zasloužilému řediteli Slezákovi zde byla ženským sborem předána briliantová jehlice a jménem všech členů vavřínový věnec se stuhami národních barev.⁸⁵ Poté Hlahol uspořádal večer k poctě tří nejstarších výkonných členů Aloise Schmidta, Františka Vlka a Augusta Klausvice. Na valné hromadě v roce 1894 se Matěj Slezák vzdal funkce ředitele, Peták

⁸³ PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887., s. 79.

⁸⁴ *Čtyřicetileté jubileum Plzeňského Hlaholu člena Ústřední jednoty zpěvákých spolků československých, konané s I. sjezdem pěvecké Župy "Plzeňské Pallovy" dne 14. a 15. června r. 1902 v Plzni*. Praha: Ústřední jednota zpěv. spolků, 1902, s. 7.

⁸⁵ Tamtéž s. 7.

vyzdvihl ostatním shromážděným členům jeho neocenitelné zásluhy.

V roce 1895 se u příležitosti II. Národopisné výstavy v Praze konal II. Sjezd Jednoty zpěváckých spolků československých. Ve dnech 2. a 3. června se Hlahol řízený ředitelem Jindřichem Strnadem zúčastnil pěveckých zápasů. Přednesením sborů Má láska a České tance od Hynka Pally získal Hlahol první cenu.

V roce 1896 zemřeli skladatel a hudební kritik Hynek Palla a zakladatel a dlouholetý starosta (27 let) Hlaholu Alois Schmidt. Novým starostou spolku byl zvolen Matěj Slezák. Rok 1897 se pro Hlahol nesl ve znamení snah o rozšíření zájmu o české umění a šíření sborového zpěvu mezi co nejširší vrstvy obyvatel pořádáním lidových koncertů.⁸⁶ Na pohřeb čestného člena, hudebního skladatele Karla Bendla vyslal Hlahol tříčlennou deputaci. Za spoluúčinkování Elišky Petákové a Bertý Schmid – Smetanové byla roku 1897 dvakrát opakována Stabat Mater. V roce 1898 byla provedena dechová trilogie Mors et vita od Gounoda k uctění památky císařovny Alžběty. Dne 6. ledna 1899 se konala výroční valná hromada, na které se starosta M. Slezák a místostarosta V. Peták vzdali svých funkcí.⁸⁷ Slezák zde doporučil jako budoucího starostu dosavadního tajemníka Josefa Tomana a jako místostarostu Karla Langa, kteří byli v následné volbě skutečně zvoleni.⁸⁸ Prvním ředitelem byl zvolen Norbert Kubát. Dále byly na schůzi schváleny návrhy rozšiřovat členskou základnu prostřednictvím dýchánek a častějších výletů a požádat výbor Měšťanské besedy o zřízení větších spolkových místností při stavbě nové budovy. Nově si také dámský sbor zvolil do spolkového výboru dvě zástupkyně. V roce 1901 oslavil v jeho přítomnosti Hlahol 60. narozeniny Antonína Dvořáka slavnostním koncertem.

4.5. Hlahol v letech 1902 - 1914

V roce 1902 oslavil Hlahol velkým koncertem 40 let svého působení a koncertoval s úspěchem ve Vídni. Zároveň se spolková místnost přesunula do nové budovy Měšťanské besedy. V roce 1904 se Hlahol na hudebním festivalu v Praze, jehož se účastnilo 4000 pěvců, podílel na provedení Dvořákova oratoria Sv. Ludmila za doprovodu České filharmonie a pod

⁸⁶ *Čtyřicetileté jubileum Plzeňského Hlaholu člena Ústřední jednoty zpěváckých spolků československých, konané s 1. sjezdem pěvecké Župy "Plzeňské Pallovy" dne 14. a 15. června r. 1902 v Plzni*, Praha: Ústřední jednota zpěv. spolků, 1902, s. 7.

⁸⁷ Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisník ze schůzí Hlaholu Plzeňského 1899-1906 (10d83;6463 Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 6. ledna 1899.

⁸⁸ Tamtéž.

řízením Oskara Nedbala. Během těchto festivalových dnů zemřel Antonín Dvořák, k jeho počtě uspořádal Hlahol v roce 1905 v Plzni Dvořákův festival, kde opět vystoupil se Sv. Ludmilou. V roce 1909 Hlahol slavnostně odhalil pamětní desku Hynku Pallovi na domě, ve kterém žil.⁸⁹ Svatá Ludmila byla opět provedena při oslavách 50letého výročí Hlaholu. U příležitosti tohoto výročí starosta města V. Peták předal spolku zlatou plaketu města Plzně za zásluhy a umělecké působení v Plzni. Zároveň byly v Plzni pořádány první pěvecké zápasy. Za spoluúčasti České filharmonie provedl Hlahol v roce 1913 Bouři V. Nováka za přítomnosti skladatele a Beethovenovu IX. symfonii. Ještě před začátkem první světové války Hlahol nacvičil a předvedl Haendlovo oratorium Juda Makabejský. Do války odešlo 25 členů spolku, který však ve své činnosti neustal, pozice dirigenta se ujal František Krofta a vykazoval s Hlaholem i během válečných let bohatou kulturní činnost.

⁸⁹ Viz Příloha č. 1.

5. Pěvecký spolek Smetana, bývalý pařížský odbor

V roce 1889 v Paříži čtyři členové sólového kvarteta na večerní zábavě zanotovali několik českých písní, které sklidily takový úspěch, že byli členové kvarteta pozváni k účinkování v české a francouzské společnosti. Myšlenka reprezentace české písně za hranicemi byla uskutečněna v roce 1896, kdy vznikl Odbor plzeňského Hlaholu takzvaný Pařížský odbor.⁹⁰ Jeho cílem byla reprezentace české sborové písně na světové výstavě v Paříži v roce 1900.

Činnost Pařížského odboru plzeňského Hlaholu byla formálně ukončena 28. září 1900. Pěvci vítězného tělesa zůstali nadále v počtu 22. Jejich posledním vystoupením měla být účast na koncertu Sdružení českých žurnalistů v Plzni 18. ledna 1901. Došlo však k roztržce mezi členy Hlaholu a Odboru a tři členové a dirigent se vrátili do Hlaholu. Členové Odboru se osamostatnili a vytvořili volné pěvecké sdružení „Bývalý pařížský odbor“, jehož sbormistrem byl Bohuslav Beneš.⁹¹ Na jaře sdružení podniká zájezd do Olomouce a Kroměříže, v červnu zpívá před rakouským císařem na Karlštejně.

Dne 24. října 1901 se konala ustavující valná hromada samostatného Pěveckého spolku „Smetana“ v Plzni (bývalý pařížský odbor).⁹² Vyznačuje se jako spolek členů vítězného tělesa a jako přímý pokračovatel jeho snah, které stály za vítězstvím v Paříži a Bruselu v roce 1900. Spolkový odznak proto tvoří pařížská plaketa s nápisy Brusel a Paříž. Zakládajícími členy byli: Rudolf Huml, Kamil Kreibich, Jindřich Pujman, JUDr. Josef Bursík, Čeněk Klumpar, Václav Kubíček, Martin Rádl, ing. Miloslav Svoboda, Jakub Tichý, Petr Brožovský, P. Václav Houra, Jan Krs, ing. Jan Kubeš, František Ludvík, František Suchý, Josef Altman, Antonín Arnet, Josef čížek, Jan Vratislav Hrubý, Karel Lang, Otokar Schwenda.⁹³ Sbormistrem byl nadále Bohuslav Beneš, prvním starostou byl zvolen Karel Lang. První koncert nově ustaveného spolku se konal 14. prosince 1901 ve Waldekově dvoraně.

Pěvecká činnost začala 9. ledna 1902 ve spolkové místnosti v Měšťanské besedě. Místnost byla vyzdobena portrétem Bedřicha Smetany, jehož autorem byl akademický malíř

⁹⁰ *Památník pěveckého spolku „Smetana“ v Plzni, bývalý pařížský odbor: 1901 – 1931*, Plzeň, s. 9.

⁹¹ Tamtéž s. 10.

⁹² Archiv města Plzně, Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy Zápisy z valných hromad Pěveckého spolku Smetana 1901 – 1939, Protokol valné hromady pěveckého spolku Smetana ze dne 24. října 1901.

⁹³ Tamtéž.

Václav Černý. K účelům studia bylo zakoupeno piano. Členský koncert, na kterém účinkovala virtuoska na harfu Helena Nebeská – Kličková, se konal 6. března ve Waldekově dvoraně. Beneš v této době projevoval snahu povzbudit zájem o české národní písně, tato jeho snaha vede k tomu, že dne 16. března Antonín Arnet poprvé přednáší „O slovanské písni národní“ a sbor zpívá ukázky jednotlivých slovanských písní. V dubnu 1902 koncertuje spolek na Královských Vinohradech, za spoluúčinkování virtuosa na housle Jana Hrdličky v Rokycanech a v Blovicích. Tehdy je sbor představen Marii Gorleko Doliné, která pozvala spolek k reprezentaci českého sborového zpěvu na všeslovanskou výstavbu do Petrohradu. V květnu 1902 pořádá spolek zájezd do Lublaně a Záhřebu. Pozvání na mezinárodní pěvecké zápasy do Ženevy a Amsterdamu musel však v tomto roce spolek odmítnout z důvodu nesplnění minimálního stanoveného počtu pěvců.

Dne 1. března 1903 spolek uspořádal členský koncert v Měšťanské Besedě. Na koncertě v pražském Rudolfinu dne 2. května koncert zazpíval Smetana za spoluúčinkování H. Nebeské - Kličkové, prof. Josefa Kličky (varhany), Štěpána Suchého (housle) a Českého tria Suchý, Krása, Hoffmeister. Téhož dne přednášel opětovně Antonín Arnet O slovanské písni s pěveckými ukázkami ve smíchovské sokolovně na pozvání Spolku smíchovských akademiků. Účast spolku na českoněmeckém koncertu 19. května ve prospěch fondu ke zřízení pomníku císařovny Alžběty na žádost Pavly Metternichové, která byla vlivnou propagátorkou hudby Bedřicha Smetany v cizině, zejména v Paříži, vyvolala ve společnosti a zvláště mezi novináři bouřlivé debaty. Po účasti na V. Sjezdu slovanských novinářů v Plzni 60. května byl „Smetana“ rehabilitován.⁹⁴ Proslovy jednotlivých slovanských publicistů doprovázel písněmi jejich národa. Dne 11. července byly odevzdány plzeňskému purkmistru V. Petákovi vítězné trofeje bývalého pařížského odboru, aby byly uloženy v městském historickém muzeu.

Na zájezdu do Krakova a Zakopaného v červnu 1903 sklídl Smetana svými vystoupeními úspěch. Dne 24. října byl opět uspořádán podzimní koncert, na kterém vystoupila Helena Nebeská – Kličková a který musel být pro velký úspěch opakován 19. listopadu ve prospěch zřízení dětské útulny Jesle.

Na plzeňském koncertě 8. ledna 1904 vystoupila se „Smetanou“ primadona Národního divadla Růžena Maturová. V únoru se spolek rozhoduje pro květnovou účast na

⁹⁴ *Památník pěveckého spolku „Smetana“ v Plzni, bývalý pařížský odbor: 1901 – 1931*, Plzeň, s. 11.

mezinárodních zápasech v Arrasu a Rotterdamu, kterou musí později odmítnout z důvodu nemoci dirigenta Beneše. Dne 27. února pořádá Smetana koncert s názvem Večer písní starších skladatelů českých. V dubnu Smetana vystoupil na Prvním českém hudebním festivalu v Praze. Oskar Nedbal poté pozval spolek, aby se spolu s Českou filharmonií vydal na uměleckou propagační pouť po Bílé Rusi, pozvání však také bylo odmítnuto kvůli nemoci dirigenta Beneše. Na spolkovém koncertě 11. května v Měšťanské Besedě působil houslový virtuos Jan Buchtele. Umělecká činnost spolku vrcholí dvoudenními Hudebními a pěveckými slavnostmi v Plzni, které byly vůbec první realizací festivalových hudebních slavností na západě Čech.⁹⁵ Poprvé v Plzni po návratu z Ruska zde účinkovala Česká filharmonie s dirigentem Oskarem Nedbalem a odehrála se zde premiéra Sukovy symfonické básně Praga a Lisztovy Faustovské symfonie.⁹⁶

Dne 6. února 1905 byl Smetana pozván k mezinárodním pěveckým zápasům v Paříži, Nancy, Verviers, Lausanne. Účastnil se pouze červencových zápasů ve Verviers v Belgii, odkud si za provedení Kličkova Blaníka a Pallových Českých tanců ve speciální divisi d'excellence odvezl I. Cenu, zlatou medaili s korunkou, sevreskou vázu (dar belgického korunního prince) a diplom.⁹⁷ Předtím ještě 13. května Smetana spoluúčinkoval na koncertě Sokola v Plzni ve prospěch české školy Komenský ve Vídni a 14. června byl požádán městskou radou, aby reprezentoval české pěvecké umění při studijní návštěvě anglických žurnalistů v Plzni. V červenci odjel spolek na zájezd do lázeňského města Spaa, kde měl samostatný koncert. Dne 7. listopadu v Plzni pořádal Smetana tradiční podzimní koncert u Waldeků na oslavu vítězství ve Verviers. Dne 9. prosince dirigoval Beneš svůj poslední koncert ve Waldekově dvoraně, program je složen výlučně z ukázek ruské hudby, se kterou se spolek připravoval na neuskutečněný zájezd do Ruska. Novým sbormistrem byl zvolen na valné hromadě 11. března 1906 Josef Branžovský, bývalý tenor předních německých divadel a plzeňské opery, rezignoval však 8. července 1906.⁹⁸ Třetím dirigentem se stal po volbě na valné hromadě 2. března 1907 Antonín Arnet a jeho zástupcem Jakub Tichý.⁹⁹

V roce 1907 daroval spolek Smetana všechny klavírní výtahy oper Bedřicha Smetany rozhodujícím divadelním činitelům do Bruselu, opera Prodaná nevěsta se následně stala

⁹⁵ *Památník pěveckého spolku „Smetana“ v Plzni, bývalý pařížský odbor: 1901 – 1931*, Plzeň, s. 13.

⁹⁶ Tamtéž s. 13.

⁹⁷ Tamtéž s. 14.

⁹⁸ Archiv města Plzně, Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy Zápisy z valných hromad Pěveckého spolku Smetana 1901 – 1939, Protokol valné hromady pěveckého spolku Smetana ze dne 2. března 1907.

⁹⁹ Tamtéž.

repertoární operou bruselského divadla. Výnosem rakouského ministerstva kultu a vyučování ze dne 31. března 1907 je spolku udělena zlatá státní medaile za úspěšnou pěveckou činnost a zásluhy o povznesení českého sborového zpěvu.¹⁰⁰ Dne 8. června Smetana uspořádal koncert na paměť desátého výročí úmrtí Karla Bendla, jehož program byl věnován výlučně Bendlovým skladbám. Leoš Janáček jako dík za propagaci svých sborů věnoval spolku sbor Maryčka Magdonová.

Na jarním koncertě Smetany 11. března 1908 hostovala Eliška Laušmanová, operní a koncertní pěvkyně z Prahy. V dubnu 1908 vystoupil spolek Smetana na oslavě 100. narozenin J. K. Tyla a sjezdu českého ochotnictva.

Dne 15. března 1909 se na spolkovém koncertě představilo Baštařovo trio (J. Baštař, V. Pour, V. Štěpán). Dne 12. června přednáší Antonín Arnet v Pekle dělnickému posluchačstvu „O slovanské písní“ se zpěvem sboru. Dne 4. prosince účinkuje na přání lublaňského komitétu pro slovinské slavnosti při lidové akademii v Měšťanské besedě s programem sestaveným ze slovinských skladeb.¹⁰¹

Na jaře 1910 se konaly dva spolkové koncerty, jeden z nich u příležitosti oslavy padesátých narozenin J. B. Foerstra a 24. července 1910 se Smetana účastnil Mezinárodních pěveckých zápasů v Bruselu, na kterých získal druhou cenu a vyznamenání ve speciální sekci nejvyšší divise d'honneur.¹⁰² Dne 30. listopadu 1910 zpívá Smetana ve prospěch zřízení studentské nadace při II. České státní reálce v Plzni a 2. prosince účinkuje na akademii učitelstva města Plzně.

Na jarním spolkovém koncertě roku 1911 vystoupili sólisté Růžena Hrubá a Čeněk Suda. Dne 6. března Smetana vystupuje při oslavě Vítězslava Nováka. Za spoluúčinkování R. Hrubé se Smetana účastnil 29. října lidového koncertu Osvětového svazu. Dne 17. prosince vystupoval Smetana na koncertě v Hořovicích pořádaném okresním sdružením dorostu agrární strany a spolku absolventů hospodářské školy ve prospěch Komenského ve Vídni.¹⁰³

V březnu 1912 pořádal Smetana koncert v Přešticích. V národních pěveckých

¹⁰⁰ *Památník pěveckého spolku „Smetana“ v Plzni, bývalý pařížský odbor: 1901 – 1931, Plzeň, s. 16.*

¹⁰¹ Tamtéž s. 17.

¹⁰² Tamtéž s. 18.

¹⁰³ Tamtéž s. 19.

zápasech, které během oslav padesátého výročí zorganizoval Hlahol, Smetana získal první cenu, ale druhé pořadí. Dne 27. dubna účinkoval na přátelském večeru Lidovýmiho sjezdu v Plzni a 11. května se konal jarní koncert ve Waldekově dvoraně.

V roce 1913 činnost spolku ovlivnila nemoc jeho sbormistra Antonína Arnety. Kromě toho mnozí ze zakladatelů spolku odešli na odpočinek. Novým, čtvrtým dirigentem Smetany byl na valné hromadě 3. května 1913 zvolen Jakub Tichý.¹⁰⁴ Ten poprvé spolek dirigoval 23. října při vystoupení na oslavě osmdesátých narozenin plzeňského obchodníka Jana Wýtvara. Dne 26. října pak spolek vystoupil na sjezdu mladé generace národní strany svobodomyšlné. Dne 29. listopadu vítá v městském divadle vítězné sokolské družstvo při návratu z Paříže.

Antonín Arnet byl za zásluhy o spolek jmenován v roce 1914 čestným členem. Na jarních koncertech Smetany hostovali členové Národního divadla G. Horvátová-Noltschová a Jiří Huml. V červenci odjel spolek na zájezd do Bernu, kde měl koncert na světové výstavě 19. července a do lázeňského města Interlaken, kde koncertoval 20. července. Sbor se zastavil v Kostnici u hrobu Mistra Jana Husa. Při návratu do vlasti pěvce uvítala mobilizace a začínající válka. Téměř polovina pěvců musela nastoupit vojenskou službu a činnost spolku byla pozastavena do roku 1917.

¹⁰⁴ Archiv města Plzně, Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy Zápisy z valných hromad Pěveckého spolku Smetana 1901 – 1939, Protokol valné hromady pěveckého spolku Smetana ze dne 3. května 1913.

6. Pěvecký odbor Dělnické besedy

Dvacet členů Dělnické besedy v Plzni založilo zpěvní odbor 13. října 1873. Zpěvní odbor vycvičil a řídil K. Krušina, po něm převzal řízení František Hrdlička. Heslo pěvců znělo „Kdo zpěv nemiluje, Čechem ať nesluje!“ První veřejné vystoupení odboru, za které si vysloužil uznání ze strany obecnostva i zúčastněné deputace Hlaholu, proběhlo 10. října 1874.¹⁰⁵ Po něm byl zpěv pěstován zejména ve spolkových místnostech a členové odboru dbali na rozšiřování členské základny, aby 10. dubna 1875 mohl znovu úspěšně vystoupit před publikem. Pak věnoval odbor své síly pro spolkový život a upustil od velkých výkonů a koncertní činnosti.

Od roku 1882 začal Pěvecký odbor Dělnické besedy účinkovat na koncertech či akcích jiných spolků, např. 23. července vystoupil na oslavě desetiletého trvání Spolku podporujících se dělníků krejčovských v Plzni. Svou desetiletou činnost oslavil odbor velkým koncertem 2. prosince 1883. Dne 13. dubna 1884 uspořádal odbor koncert ve prospěch městského sirotčince a 22. listopadu 1884 účinkoval na koncertu pořádaném ve Waldekově sále spolkem českých vojenských vysloužilců v Plzni. V červnu 1885 byl Pěvecký odbor pozván k účinkování na koncertě pořádaném Občanskou besedou ve Štáhlavech ve prospěch Ústřední matice školské. V srpnu vyjel odbor na výlet na Šumavu, v Klatovech se zúčastnil koncertu pořádaného tamním odborem Ústřední Matice školské.

V červenci 1886 vystoupil odbor opět na koncertu Občanské besedy ve Štáhlavech, tentokrát ve prospěch chudé školní mládeže. Dne 11. září v předvečer velké národní slavnosti zazpíval odbor ve prospěch Ústřední Matice školské v Měšťanské besedě. Na akademii pořádané Spolkem pro zbudování spolkového domu pro české národní a podporovací spolky dělnické v Plzni vystoupil Pěvecký odbor 30. října ve velkém sále Měšťanské besedy.¹⁰⁶ Dne 23. ledna 1887 byl odbor pozván k vystoupení na slavnostním večeru Živnostensko-řemeslnické besedy v Blovicích. Dne 23. července zazpíval odbor samostatně na slavnosti 25. výročí Hlaholu plzeňského. Během následujících dvou let vystoupil odbor třikrát na Akademii pořádané spolkem pro zbudování spolkového domu pro české národní a podporovací spolky

¹⁰⁵ HANZLÍČEK, J. *Památník Dělnické Besedy v Plzni a zpěvního odboru téže za uplynulých 25 roků 1873 – 1898* Plzeň, 1898, s. 22.

¹⁰⁶ Tamtéž s. 22.

v Plzni. Tři členové pěveckého odboru se účastnili Světové výstavy v Paříži 1889, po návratu Vilém Kosina uvedl přednášku „Paříž a její výstava“.¹⁰⁷

Dne 25. prosince 1889 se odbor svým vystoupením účastnil zahájení dělnické výstavy v Plzni.¹⁰⁸

V roce 1890 začal odbor s elementárním cvičením pěvců. Václav Kosina měl na starosti mužské, Jindřich Šmídl ženské hlasy. Dne 19. srpna 1891 podpořil Pěvecký odbor na koncertu Tělovýchovné jednoty „Sokol“ v Plzni zbudování tělocvičny. V roce 1892 zpíval odbor při zahájení a ukončení třetí dělnické výstavy v Plzni, v roce 1893 při slavnosti Občanské besedy v Plzni a při slavnosti 20letého trvání spolku podporujících se dělníků krejčovských.¹⁰⁹ Dne 30. července se účastnil slavnostního koncertu oslavy 20letého výročí Dělnické besedy. Dne 15. června 1895 koncert při slavnosti 10letého trvání vzdělávacího a podporujícího spolku dělníků truhlářských a 26. června krejčovských. Svou 20letou činnost oslavil Pěvecký odbor 4. listopadu ve velkém Waldekově sále slavnostním koncertem, ke kterému se dostavilo mnoho deputací dalších spolků.¹¹⁰ V roce 1895 se odbor mimo jiné zúčastnil oslav 10 let spolku pro zbudování spolku pro zbudování spolkového domu pro české národní a podporovací spolky v Plzni.

Dne 12. července 1896 vystoupil na oslavách 15 let spolku divadelních ochotníků Tyl, 26. července v Občanské besedě ve Štáhlavech, v září při zahájení a ukončení IV. Dělnické výstavy v Plzni. Velký koncert Pěveckého odboru se konal 29. listopadu v sále Waldekově. Společně s jinými spolky uspořádal odbor 27. března 1897 koncert na počest nově zvoleného obecního zastupitelstva. Dne 28. září vystoupil odbor na slavnostním koncertu Národního dělnictva v Plzni. V prosinci pořádal vlastní koncert ve velkém sále Waldekově a vystoupil při vánočním podělování dětí dělníků firmy E. ŠKODA. V roce 1897 věnoval Ladislav Černý – Potocký odboru několik skladeb. V březnu 1899 byl Pěvecký odbor přizván na slavnost Čelakovského v Přešticích. Dne 3. září vystoupil na slavnost ve prospěch zbudování Českého spolkového domu ve Vídni. Vlastní koncert uspořádal odbor 26. listopadu ve dvoraně Waldekově. Spolu s Hlaholem zorganizoval odbor 19. prosince večer Grabovského v Sokolovně.

¹⁰⁷ HANZLÍČEK, J. 1873 – 1923 *Zpráva o činnosti Dělnické besedy v Plzni za uplynulých padesát let*, s. 8.

¹⁰⁸ HANZLÍČEK, J. *Památník Dělnické Besedy v Plzni a zpěvního odboru téže za uplynulých 25 roků 1873 – 1898, 1898*, s. 23.

¹⁰⁹ Tamtéž s. 23.

¹¹⁰ Tamtéž s. 23.

V roce 1900 se Pěvecký odbor zúčastnil májové slavnosti Spolku Kruh přátel, 29. července pořádal vlastní koncert na Lochotíně a 5. srpna společně s Hlaholem uvítal pěvce Pařížského odboru Hlaholu Smetanovým sborem „Věno“ a hymnou. Dne 28. září se odbor zúčastnil dvěma zástupci sněmu zpěváckých spolků českoslovanských v Praze. Dne 24. března 1901 zazpíval odbor při přátelském večeru Řemeslnické besedy, 3. srpna si připomněl 20 let Tyla a 26. října účinkoval na koncertu Spolku na podporu chudé české školní mládeže ve dvoraně Waldekově s hudbou zdejšího vojenského pluku.¹¹¹ V roce 1902 se 15. června zúčastnil I. sjezdu Pěvecké župy Pallovy u příležitosti 40 let trvání Hlaholu. Dne 30 listopadu vystoupil na koncertu v měšťanské besedě za spoluúčinkování hudebního skladatele Stanislava Sudy a komorního kvarteta p. Kinzla.

V roce 1903 klesla činnost spolku, zúčastnil se však slavnostního večera Spolku na podporu české chudé mládeže. V roce 1904 se konal Pěvecký festival v Praze, po Národopisné výstavě, vzrušil veřejnost, pro nedostatek financí se ho však pěvecký odbor nemohl zúčastnit, vysláni byli jen sbormistr Hrdlička a Karel Kindl. Dne 13. listopadu vystoupil Pěvecký odbor na koncertní zábavě Dělnické besedy v místnostech Měšťanské besedy. V roce 1905 se 25. června účastnil druhého sjezdu Pěvecké Župy Pallovy v Domažlicích. Dne 14. července vystoupil na koncertě samostatných obuvníků na oslavu 40 let spolku. Letní koncert odboru se konal 20. srpna. Dne 23. září vystoupil odbor na večeru Spolku na podporu chudé české školní mládeže. Dne 16. dubna 1906 vystoupil Pěvecký odbor na akademii Zemské jednoty železničních zřízenců v Sokolovně. Na pozvání spolku Záboj vystoupil společně s ním na koncertu 7. října v Rokycanech. V roce 1907 účinkoval odbor na slavnosti Plzeň Slovensku.

V červnu 1908 se odbor zúčastnil slavnostního večera u příležitosti Sjezdu českoslovanských hudebních ochotníků. Dne 15. listopadu uspořádal odbor koncert k 35letému výročí Dělnické besedy. Spolu s Hlaholem, Sokolskou župou plzeňskou a Pěveckou župou Pallovou odhalil Pěvecký odbor Dělnické besedy 23. května 1909 pamětní desku Hynku Pallovi.¹¹² Odpoledne na pěvecké besedě v Sokolovně odbor vystoupil pod vedením Ladislava Zdeňka, který odbor řídil z důvodu Hrdličkovy nemoci. Tento dlouholetý a dosud jediný dirigent odboru zemřel 22. dubna 1910. Pěvci truchlí, změna vedení, těžké

¹¹¹ HANZLÍČEK, J. 1873 – 1923 *Zpráva o činnosti Dělnické besedy v Plzni za uplynulých padesát let*, s. 21.

¹¹² Tamtéž s. 23.

chvíle První koncert pod novým vedením í Zdeňka se konal 1. dubna 1911, po něm se Zdeněk vzdal řízení tělesa. Proto byl požádán Josef Karásek, aby se ujal řízení sboru, pod jeho taktovkou se konal koncert ve dvoraně Waldekově 11. listopadu,

V roce 1912 se odbor zúčastnil I. pěveckých zápasů pořádaných k oslavě 50 let Hlaholu, na nichž získal třetí cenu. Repertoár, se kterým vystupoval na zápasech, přednesl předtím 10. března v Měšťanské besedě. Na 30. března byla svolána valná hromada, na které byl přijat návrh sbormistra Karáska, aby pěvecký odbor nesl jméno hudebního skladatele a učitele Hynka Pally.¹¹³ V roce 1913 se konal IV. Sjezd Pěvecké župy Pallovy v Přešticích, 12. července vystoupil odbor na koncertě na Střelnici k oslavě 40 let Spolku podporujících se dělníků plzeňských i vůkolních. Účinkoval při večeru na počest spisovatele p. profesora Karla Klostermanna, a podílel se na představení opery Tannhäuser v městském divadle. Ředitel Hlaholu N. Kubát věnoval odboru ke 40. výročí dělnické besedy sbor Slunce slávy, který byl při oslavě na koncertě 16. listopadu přednesen .¹¹⁴

Na začátku ledna 1914 se odbor účastnil akademie Ústřední Matice Školské v Doudlevcích, 25. dubna koncertu Občanské besedy v Doudlevcích. Dne 22. června vystoupil na koncertu u příležitosti 20 let Klubu strojívníků v Plzni. Během války se podle možností a okolností koncertovalo dál, např. 22. listopadu 1914 ve prospěch Červeného kříže.¹¹⁵

¹¹³ HANZLÍČEK, J. *1873 – 1923 Zpráva o činnosti Dělnické besedy v Plzni za uplynulých padesát let*, s. 24.

¹¹⁴ Tamtéž s. 25.

¹¹⁵ Tamtéž s. 25.

7. Filharmonický spolek plzeňský

Filharmonický spolek vznikl v Plzni v roce 1882 z nadšení několika hudbymilovných nadšenců. Hlavním iniciátorem jeho vzniku byl hudební skladatel a dlouholetý ředitel Hlaholu Hynek Palla. Úkolem spolku bylo podle jeho stanov pěstovat instrumentální a orchestrální hudbu ušlechtilého směru, pomáhat osvěžení plzeňského společenského života a šířit umění.¹¹⁶ Usnesením městské rady z 12. prosince 1882 převzalo město Plzeň nad spolkem protektorát.

První spolkový koncert se konal 28. března 1883. Na programu byly např. Symfonie G–dur Josefa Haydna či Z českých luhů a hájů od Bedřicha Smetany. První valná hromada, na které byl starostou zvolen pan Fodermayer, dirigentem zvolen Hynek Palla a prvním jednatelem Jan Basler, se konala za účasti 33 členů spolku 9. června 1883. Fodermayer nepřijal úřad starosty, proto byl na valné hromadě 7. července zvolen T. Schmied. Na dalším koncertě 27. září 1883 zahrál Filharmonický spolek symfonickou báseň Bedřicha Smetany Vyšehrad či Dvojzpěv z Bendlovy opery Lejla. Dne 11. listopadu 1883 uspořádal Filharmonický spolek nedělní hudební zábavu, kde zazněl např. Slovanský tanec č. 4 od Antonína Dvořáka, Baletní hudba ze Smetanovy opery Dvě vdovy nebo skladby Hvězda a naděj a Spomínání od Hynka Pally.

Na mimořádné valné hromadě 14. února 1884 byl Bedřich Smetana zvolen čestným členem spolku. Na programu další hudební zábavy 11. března 1884 byly např. skladby Pod večer u lesa od Karla Bendla a Selanka od Zdeňka Fibicha. Třetí spolkový koncert na oslavu šedesátých narozenin Bedřicha Smetany se konal 27. března 1884 v městském divadle, program byl složen převážně ze skladeb Bedřicha Smetany (Z českých luhů a hájů, Vyšehrad, Šárka, výňatky ze zpěvohry Hubička). Další spolkový koncert, jehož program byl tvořen výňatky z díla L. van Beethovena, byl uspořádán 30. září 1884 ve Waldekově sále. Hudební zábava 23. listopadu 1884 se konala v sále Měšťanské besedy. Zaznělo na ní např. Chopinovo Nocturno či Händlovo Largo.¹¹⁷

Dne 14. března 1885 se konal koncert ve Waldekově sále, jehož výnos byl věnován spolku k podpoře chudé české mládeže obecných i měšťanských škol, českých i německých v Plzni. V Měšťanské besedě se konala další zábava pořádaná 26. dubna 1885. Pátý koncert Filharmonického spolku, na kterém zazněla např. předehra k opeře Libuše, se konal 2. září

¹¹⁶ *Stanovy Filharmonického spolku Plzeňského*. Plzeň: Filharmonický spolek Plzeňský, 1883.

¹¹⁷ Tamtéž.

1885 v městském divadle. Dne 7. dubna 1886 zazněly na šestém spolkovém koncertě ve Waldekově sále Symfonie G – dur Josefa Haydna, Duet Dalibora a Milady z opery Dalibor či Maloruský kozáček od Eduarda Nápravníka. Na hudební zábavě 22. května 1886 v sále Měšťanské besedy řídil Hynek Palla mimo jiné i svou vlastní skladbu Fantasie. Následující koncertní zábavy se konaly ve velkém sále Měšťanské besedy 17. října a 14. listopadu 1886.¹¹⁸

Na programu spolkového koncertu 2. dubna 1887 byly např. národní moravské písně, které zpívala Schmidová – Smetanová, či Beethovenův 1. koncert pro piano a orchestr. Koncertní zábavy se konaly 1. května, 2. října a 13. listopadu. Dne 18. prosince 1887 uspořádal Filharmonický spolek koncertní večer Mozartův ke stoletému výročí premiéry jeho opery Don Juan. Další spolkový koncert se konal 21. dubna 1888. Zazněla zde např. symfonická báje Tábor z cyklu Má vlast Bedřicha Smetany či Chopinova Ballada As – dur. K oslavě čtyřicetiletého panování Františka Josefa I. uspořádal Filharmonický spolek plzeňský koncert 9. prosince v Měšťanské besedě. Na úvod byla zahrána Hymna rakouských národů od Josefa Haydna, dále zazněla Čajkovského píseň I bolno i sladko a Valčík ze Serenády pro smyčcové nástroje či Bendlovy Cigánské melodie.¹¹⁹

Čajkovského Valčík byl vedle Smetanovy polky Našim děvám či výňatků z Bizetovy opery Carmen také na programu koncertní zábavy pořádané Filharmonickým spolkem dne 7. dubna 1889 v Měšťanské besedě. Další zábavu pořádal 22. prosince 1889. Zde zazněly např. Schumannovy skladby Symfonické variace a Večerní píseň. Na koncertních zábavách v Měšťanské besedě 5. července 1890 pak zněl např. Mozartův Turecký pochod či Dvořákův Menuett a 21. prosince 1890 např. Beethovenova Píseň pro smyčcový sbor a harmonium či Pallova píseň Kdybych byla slavičkem. Dne 16. července 1891 pořádal Filharmonický spolek v síni literárního spolku koncertní večer Adolfa Jensena. Na programu koncertní zábavy dne 1. listopadu 1891 byla např. Rhapsodie Fr. Liszta či píseň Jsem jako lípa košatá od Antonína Dvořáka. Dne 20. prosince 1891 se konal koncertní večer Griegův. V předvečer narozenin císaře Františka Josefa I. a k desetiletému výročí od svého prvního koncertu uspořádal Filharmonický spolek v sále Měšťanské besedě 17. srpna 1892 slavnostní koncertní večer, na jehož úvod byla zahrána Hymna rakouských národů od Haydna. První večer pro komorní hudbu, na kterém zaznělo např. Schubertovo Adagio z kvarteta nebo Fibichovo Scherzo

¹¹⁸ Stanovy Filharmonického spolku Plzeňského. Plzeň: Filharmonický spolek Plzeňský, 1883.

¹¹⁹ Tamtéž.

z kvarteta, uspořádal spolek 23. listopadu. Na konci prosince uspořádal Filharmonický spolek Koncertní večer Dvořákův.

Další večer pro komorní hudbu se konal 25. března 1893 v Měšťanské besedě. Dne 10. května 1893 se konal další ze spolkových koncertů. Slovanská Rhapsodie Antonína Dvořáka, Uherský tanec Joh. Brahmsa nebo Andante W. A. Mozarta stály na programu večera pro komorní hudbu pořádaného spolkem 8. listopadu 1893. V roce 1894 započal Filharmonický spolek koncertní činnost hudebním večerem 4. března. Pokračoval večerem pro komorní hudbu, pořádaném 29. dubna, a koncertní zábavou 1. listopadu. Další z večerů pro komorní hudbu, který měl na programu např. Mozartovu Serenadu pro dvoje housle, violu a cello, se konal 13. března 1895. Dílo Sedm posledních slov Kristových od Josefa Haydna pro smyčcový kvartet bylo provedeno na večeru pro posvátnou hudbu uspořádaném Filharmonickým spolkem 10. dubna 1895. Dne 18. prosince 1895 se konal večer pro komorní hudbu ve dvoraně literárního spolku v Měšťanské besedě. Poslední večer pro komorní hudbu se konal 29. března 1896 ve Waldekově sále. Posledním koncertem zorganizovaným Filharmonickým spolkem byla koncertní zábava pro členy spolku a jejich rodiny 26. dubna 1896, na kterém zazněly mimo jiné Pallovy písně Když tě motýl celuje a Má zlatá matičko, ach, povězte mně.¹²⁰ Spolek zanikl v roce 1896 po smrti Hynka Pally, který zemřel 26. července.

¹²⁰ *Stanovy Filharmonického spolku Plzeňského.* -- Plzeň : Filharmonický spolek Plzeňský, 1883.

8. Spolky podporující komorní hudbu v Plzni

Komorní hudba byla v Plzni pěstována hudebními nadšenci v soukromých měšťanských společnostech již v první polovině 19. století. Na akademii 28. 7. 1859 hrál čtyřčlenný soubor v seskupení housle, viola, violoncello, klavír. Smyčcové kvarteto bratří Jana, Bohuslava, Vojtěcha a Jaromíra Hřímálých hrálo v Plzni poprvé 30. srpna 1872. Svým výkonem podnítilo plzeňské hudebníky k horlivější činnosti, kvarteto častěji začalo hrát jako doprovod Hlaholu. Hynek Palla později při Filharmonickém spolku zorganizoval kvartetní soubor. Po Pallově smrti se však se zánikem Filharmonického spolku rozpadl i ten. Skutečný zájem o rozvoj komorní hudby se projevil až po začátku 20. století.

8.1. Hudební odbor Osvětového svazu

V roce 1908 se v rámci uměleckého odboru Osvětového svazu utvořila hudební sekce se záměrem zvyšovat hudební vkus a popularizovat vážnou hudbu prostřednictvím přednášek a koncertů. Předsedou sekce se stal JUDr. Heřman Šikl, jednatelem prof. Josef Florián, členy výboru byli Antonín Arnet, Emanuel Bastl, Josef Branžovský, Zdeněk Černý, František Krofta, Norbert Kubát, Pavel Nebeský, František Ninger, Max Regal, Jindřich Strnad a M. Sychra.¹²¹

Sekce pořádala přednášky a koncerty např. klavírního tria Kubát, Talich, Sychra, či smyčcového kvarteta Stach, Cipra, Straka, Chval. V roce 1909 zve do Plzně spolu s Komitétem pro propagaci komorní hudby i Českou filharmonii. Dne 28. dubna 1912 uspořádal pod novým názvem Umělecký odbor hudební koncert skladeb Pallových, Kubátových a Kličkových.

V roce 1913 se přetváří vedení Hudebního odboru, předsedou byl zvolen Josef Florián místopředsedou MUDr. Čeněk Šimerka a jednatelem Václav Císař.¹²² V roce 1914 se konal koncert plzeňského divadelního orchestru pod vedením šéfa opery plzeňského divadla Václava Talicha, který byl prvním pokusem o vytvoření stálého symfonického orchestru v Plzni.¹²³

¹²¹ ŠPELDA, A. *Třicet let hudebního odboru osvětového svazu v Plzni 1908-1938: 100. koncert Plzeňské filharmonie*. Plzeň: Osvětový svaz, 1938, s. 7.

¹²² Tamtéž s. 8.

¹²³ Tamtéž s. 8.

8.2. Komitét pro propagaci komorní hudby

Posílena velkým úspěchem tří koncertů Ševčíkova kvarteta v Plzni v letech 1905 – 1907, rozhodla se v roce 1908 skupina přátel komorní hudby v Plzni pořádat pravidelné večery komorní hudby.¹²⁴ Na podzim roku 1908 se konal první koncert, po několika dnech, 14. října, ustavující schůze. Té se účastnili Dr. Karel Tausch, MUDr. Josef Košák, František Ninger, Vilém Merker, Ota Weissberger, Emerich Macenauer.¹²⁵ Výsledkem schůze byla dohoda ustavit Komitét pro propagaci komorní hudby, jako volní sdružení. Přibrali ještě Dr. Karla Vogela, Dr. Heřmana Šikla a hudebního skladatele Josefa Machoně a vypsali předplatné na koncerty komorní hudby pro sezónu 1909.¹²⁶ Obrovský zájem byl projeven už o první koncert Ševčíkova kvarteta a prof. Josefa Jiránka 1. března 1909.

V prvních letech se kromě večerů komorní hudby konalo i několik koncertů orchestrálních. Koncerty se konaly především ve dvoraně u Waldeků, kde účinkovali např. Ševčíkovo kvarteto, klavírista Josef Jiránek, Česká filharmonie, České kvarteto, František Ondříček, violoncellista Jan Burian, klavírista Vilém Beckhaus, Vídeňské filharmonické trio, Berliner Trio, Kvarteto Rosého, violoncellista Pablo Casals, či klavírista Otto Schulhof.¹²⁷

¹²⁴ ŠPELDA, A. *Sdružení pro pěstování komorní hudby v Plzni: 1909 – 1949*. Plzeň: Sdružení pro pěstování komorní hudby, 1949, s. 4.

¹²⁵ Tamtéž s. 4.

¹²⁶ Tamtéž s. 5.

¹²⁷ Tamtéž s. 7.

9. Závěr

Tato bakalářská práce je věnována plzeňským hudebním a pěveckým spolkům v letech 1848 – 1914. Zaměřuje se nejen na jejich spolkovou a koncertní činnost, ale také na spolupráci jednotlivých spolků a poukazuje na jejich celonárodní význam.

Zejména Hlahol plzeňský reprezentoval plzeňský kulturní život při nejrůznějších událostech, např. kladení základního kamene Národního divadla v Praze a spolupracoval s nejvýznamnějšími hudebními skladateli druhé poloviny 19. století, jmenujme především Bedřicha Smetanu a Antonína Dvořáka, kteří činnost Hlaholu podporovali při návštěvách Plzně nebo věnováním svých skladeb přímo Hlaholu. Svou činností větší pěvecké spolky podporovaly i menší spolky nejen v Plzni ale i jejím okolí a často také pořádali koncerty, jejichž výtěžek věnovali potřebným.

Plzeňské pěvecké sbory ovšem dosáhli i mezinárodního věhlasu. Ať už to byl pařížský odbor Hlaholu, později osamostatněný spolek „Smetana“, který účinkoval na světové výstavě v Paříži či Hudební odbor Osvětového svazu a Komitét pro komorní hudbu, které do Plzně zvaly kromě českých hudebních uskupení, např. slavného Českého kvarteta či České filharmonie, také slavné evropské hudebníky, např. Berliner Trio nebo Vídeňské filharmonické trio. Dále se spolky účastnili pěveckých soutěží v Čechách i v zahraničí a spolupracovali také se zahraničními pěveckými sbory.

Hudební a pěvecké spolky spolupracovali jak mezi sebou – pořádali společné koncerty, hudební večery, zábavy, dýchánky, tak s dalšími plzeňskými spolky, z nichž nejvýznamnějšími byly bezpochyby Sokol, Spolek přátel vědy a literatury české a později také ochotnický spolek Tyl. Společně s Hlaholem pořádal Sokol výlety do okolí Plzně, Spolek přátel vědy a literatury české přednáškové večery a při představeních ochotníků se jednotlivé sbory podílely na jejich hudební části.

Všechny spolky, kterými se práce zabývá, se úspěšně podílely na rozvoji kulturního a hudebního života v Plzni i jejím nejbližším okolí, svým výhradně slovanským, resp. českým repertoárem podporovaly soudobé nacionalizační tendence a patřily tak mezi nejdůležitější české spolky své doby. Nelze opomenout podíl takových osobností, jako byli Jan Ludevít Lukes, Hynek Palla, Norbert Kubát, Václav Peták, M. V. Slezák, Eliška Krásnohorská, na hudební a pěvecké spolkové činnosti v Plzni.

Summary

Music associations and choirs in Pilsen in the years 1848 - 1914

The bachelor thesis presents the most important music associations and choirs in Pilsen during the years 1848 – 1914. These associations are represented by Hlahol plzeňský, choir „Smetana“, Pěvecký odbor Dělnické besedy, Filharmonický spolek plzeňský, Hudební odbor Osvětového svazu a Komitét pro propagaci komorní hudby.

They were creating especially from the early 60s of the 19th century. All of these associations and choirs cooperated with each other but also with another associations in Pilsen, Bohemia and abroad. Moreover, they participated in choir competitions in Europe.

First chapters of this thesis are devoted to social and associational life in Bohemia and in Pilsen and to the tradition of choirs in Bohemia. Next chapters presents particular associations.

Klíčová slova

spolkový život v Plzni, hudební spolky, pěvecké sbory, Hlahol plzeňský, pěvecký spolek „Smetana“, Pěvecký odbor Dělnické besedy, Filharmonický spolek plzeňský, Hudební odbor Osvětového svazu, Komitét pro propagaci komorní hudby

Prameny a literatura

Prameny

Archiv města Plzně, Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Památná kniha Hlaholu 1862 – 1880, č. 26648

Archiv města Plzně, Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Památná kniha Hlaholu 1881 – 1947, č. 6456

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1862 – 1879, č. 26649, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 30. října 1862

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1862 – 1879, č. 26649, Protokol mimořádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 1. června 1863

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1862 – 1879, č. 26649, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 2. října 1863

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1862 – 1879, č. 26649 Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 23. října 1864

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1862 – 1879, č. 26649, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 2. listopadu 1866

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1862 – 1879, č. 26649, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 26. listopadu 1869

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1862 – 1879, č. 26649, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 27. října 1871

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1862 – 1879, č. 26649, Protokol mimořádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 14. května 1872

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1862 – 1879, č. 26649, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 6. prosince 1872

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1880 – 1888, č. 26650 Protokol mimořádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 18. března 1881

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1880 – 1888, č. 26650, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 27. prosince 1881

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1880 – 1888, č. 26650, Protokol mimořádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 21. března 1882

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1880 – 1888, č. 26650, Protokol mimořádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 14. června 1882

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1880 – 1888, č. 26650, Protokol mimořádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 20. dubna 1884

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1880 – 1888, č. 26650, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 10. ledna 1885

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1880 – 1888, č. 26650, Protokol mimořádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 17. července 1887

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1888 – 1890, č. 6461, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 4. února 1888

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1891 – 1898, č. 6462, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 28. ledna 1894

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1899 – 1906, č. 6463, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 6. ledna 1899

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1899 – 1906, č. 6463, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 6. ledna 1902

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1899 – 1906, č. 6463, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 6. ledna 1903

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1906 – 1911, č. 6464, Protokol mimořádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 10. dubna 1908

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1911 – 1925, č. 26651, Protokol řádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 5. ledna 1911

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1911 – 1925, č. 26651, Protokol mimořádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 8. května 1913

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy schůzí výboru a valných hromad 1911 – 1925, Protokol mimořádné valné hromady „Hlaholu plzeňského“ dne 29. září 1914

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy z valných hromad Pěveckého spolku Smetana 1901 – 1939, Protokol řádné valné hromady Smetany „bývalého pařížského odboru“ dne 24. října 1901

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy z valných hromad Pěveckého spolku Smetana 1901 – 1939, Protokol řádné valné hromady Smetany „bývalého pařížského odboru“ dne 15. ledna 1903

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy z valných hromad Pěveckého spolku Smetana 1901 – 1939, Protokol řádné valné hromady Smetany „bývalého pařížského odboru“ dne 11. března 1906

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy z valných hromad Pěveckého spolku Smetana 1901 – 1939, Protokol řádné valné hromady Smetany „bývalého pařížského odboru“ dne 27. března 1909

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy z valných hromad Pěveckého spolku Smetana 1901 – 1939, Protokol řádné valné hromady Smetany „bývalého pařížského odboru“ dne 3. května 1913

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Zápisy z valných hromad Pěveckého spolku Smetana 1901 – 1939, Protokol řádné valné hromady Smetany „bývalého pařížského odboru“ dne 31. března 1914.

Archiv města Plzně Fond VIII. Spolky a instituce kulturní a besedy, Stanovy pěveckého spolku Smetana

Periodika

FROLÍK, J. Malá sonda do historie sborového zpěvu v Plzni (19. století). In: *Hudební kultura XVI*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2006. s. 83-88.

Literatura

BOKŮVKOVÁ, V. a kol. *Z hudebního života západních Čech. 1. díl*, Klatovy: Okresní muzeum, 1997.

EFMERTOVIÁ, M. *České země v letech 1848 – 1918*. 1. vyd. Praha: Libri, 1998.

HANZLÍČEK, J. *1873 – 1923 Zpráva o činnosti Dělnické besedy v Plzni za uplynulých padesát let*. Plzeň: Dělnická beseda, 1923.

HANZLÍČEK, J. *Památník Dělnické Besedy v Plzni a zpěvního odboru téže za uplynulých 25 roků 1873 – 1898*. Plzeň: Dělnická beseda, 1898.

Hlahol Plzeňský: 1862-1932. Plzeň: Ruch, 1932.

KAISEROVÁ, K., J. RAK. *Nacionalizace společnosti v Čechách 1848-1914*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008.

KONRÁD, K. *Dějiny posvátného zpěvu staročeského*. Praha: Cyrillo-methodějská knihtiskárna, 1881.

NOVOTNÝ, J. *Slovanská lípa 1848-1849 : k dějinám prvního českého politického spolku. Část 1, Od založení spolku do svolání sjezdu Slovanských lip*. Praha: Muzeum hl. m. Prahy, 1975.

NOVOTNÝ, J. *Slovanská lípa 1848-1849 : k dějinám prvního českého politického spolku. Část 2, Od sjezdu Slovanských lip do zániku spolku*. Praha: Muzeum hl. m. Prahy, 1976.

Památník pěveckého spolku "Smetana" v Plzni: bývalý pařížský odbor: 1901-1931. Plzeň: Tisk. B. Widimský, 1931.

PEČENKA, V., M. V. SLEZÁK a F. DIVIŠ. *Památník Hlaholu plzeňského 1862-1887*. Plzeň: Hlahol Plzeňský, 1887.

Pětasedmdesát let Měšťanské besedy v Plzni: 1862-1927. Plzeň: Měšťanská beseda, 1938.

PIK, L. *Dějiny dělnického spolkového domu Peklo v Plzni: [1894-1924]*. Plzeň: L. Pik, 1924.

POKORNÝ, J. *Lidová výchova na přelomu 19. a 20. století*. Praha: Karolinum, 2003.

Stanovy spolku Měšťanská Beseda v Plzni. Plzeň: Měšťanská beseda, 1913.

STRNAD, J. *Padesát let Spolku přátel vědy a literatury české v Plzni*. Plzeň: Grafické závody, 1929.

ŠPELDA, A. *Sdružení pro pěstování komorní hudby v Plzni: 1909 – 1949*. Plzeň: Sdružení pro pěstování komorní hudby, 1949.

ŠPELDA, A. *Třicet let hudebního odboru osvětového svazu v Plzni 1908-1938: 100. koncert Plzeňské filharmonie*. Plzeň: Osvětový svaz, 1938.

ŠPELDA, Antonín. *Průvodce hudební Plzní*. Plzeň: Krajský výbor Svazu zaměstnanců školství, umění a tisku, 1960.

VALENTA, A. *Politické dějiny českých zemí a habsburské monarchie 1848 – 1914*. 1. vyd. Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2002.

VALOVÝ, Evžen. *Sborový zpěv v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1972.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Formování české občanské společnosti ve druhé polovině 19. století a na počátku 20. století*. Praha: SPN, 1993.

Internetové zdroje

Historie matice české <http://www.nm.cz>. Dostupné z: [online]. [cit. 2016-03-04].

Historie pražského Hlaholu <http://www.hlahol.cz/historie.html> Dostupné z: [online]. [cit. 2016-04-12].

Seznam příloh

Příloha č. 1 Pamětní deska Hynka Pally

Příloha č. 2 Pamětní deska Josefa Kajetána Tyla

Příloha č. 3 Socha Josefa Kajetána Tyla

Příloha č. 4 Pamětní deska Bedřicha Smetany

Příloha č. 5 Památník Bedřicha Smetany

Příloha č. 6 Památník Josefa Františka Smetany

Příloha č. 7 Pamětní deska Elišky Krásnohorské

Příloha č. 8 Původní budova Měšťanské besedy

Příloha č. 9 Původní budova Měšťanské besedy

Příloha č. 10 Nová budova Měšťanské besedy

Příloha č. 11 Hotel Waldek

Příloha č. 12 Hotel Slovan

Příloha č. 13 Původní budova Městského divadla

Přílohy

Příloha č. 1

Pamětní deska Hynka Pally v Prokopově ulici.

Text pamětní desky: „*Hynek Palla, hudební skladatel *13. prosince 1837, † 24. července 1896. Svému sbormistru, čestnému členu a pěstiteli myšlenky sokolské. „Hlahol plzeňský“.*“

Fotografie vlastní

Příloha č. 2

Pamětní deska Josefa Kajetána Tyla v dnešní Prešovské ulici

Text pamětní desky: „Zde žil a dne 11. července 1856 zemřel Josef Kajetán Tyl, spisovatel a dramatik český.“

Fotografie vlastní

Příloha č. 3

Socha Josefa Kajetána Tyla u Velkého divadla

Fotografie vlastní

Příloha č. 4

Pamětní deska Bedřicha Smetany

Text pamětní desky: „*Zde bydlil 1844 – 41 a studoval 1840 – 43 na gymnasiu Bedřich Smetana.*“

Fotografie vlastní

Příloha č. 5

Památník Bedřicha Smetany v Kopeckého sadech

Fotografie vlastní

Příloha č. 6

Památník Josefa Františka Smetany

Fotografie vlastní

Příloha č. 7

Pamětní deska Elišky Krásnohorské v dnešní Goethově ulici

Text pamětní desky: „*Na paměť pobytu Elišky Krásnohorské, básniřky, překladatelky a průkopnice studia žen v Plzni 1867 – 1874. ,Minerva 1965‘*“

Fotografie vlastní

Příloha č. 8

Původní budova Měšťanské besedy ve Vankově, dnes Jungmannově ulici

Fotografie vlastní

Příloha č. 9

Původní budova Měšťanské besedy ve Vankově, dnes Jungmannově ulici

Fotografie vlastní

Příloha č. 10

Nová budova Měšťanské besedy v Kopecského sadech

Fotografie vlastní

Příloha č. 11

Hotel Waldek, dnes Slovan v roce 1905

Zdroj fotografie: Pohlednice hotel Waldek. . [online]. 10.4.2016 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.s-antikvariat.cz/antikvariat/pohlednice/mistopisne/plzen-hotel-waldek.html>

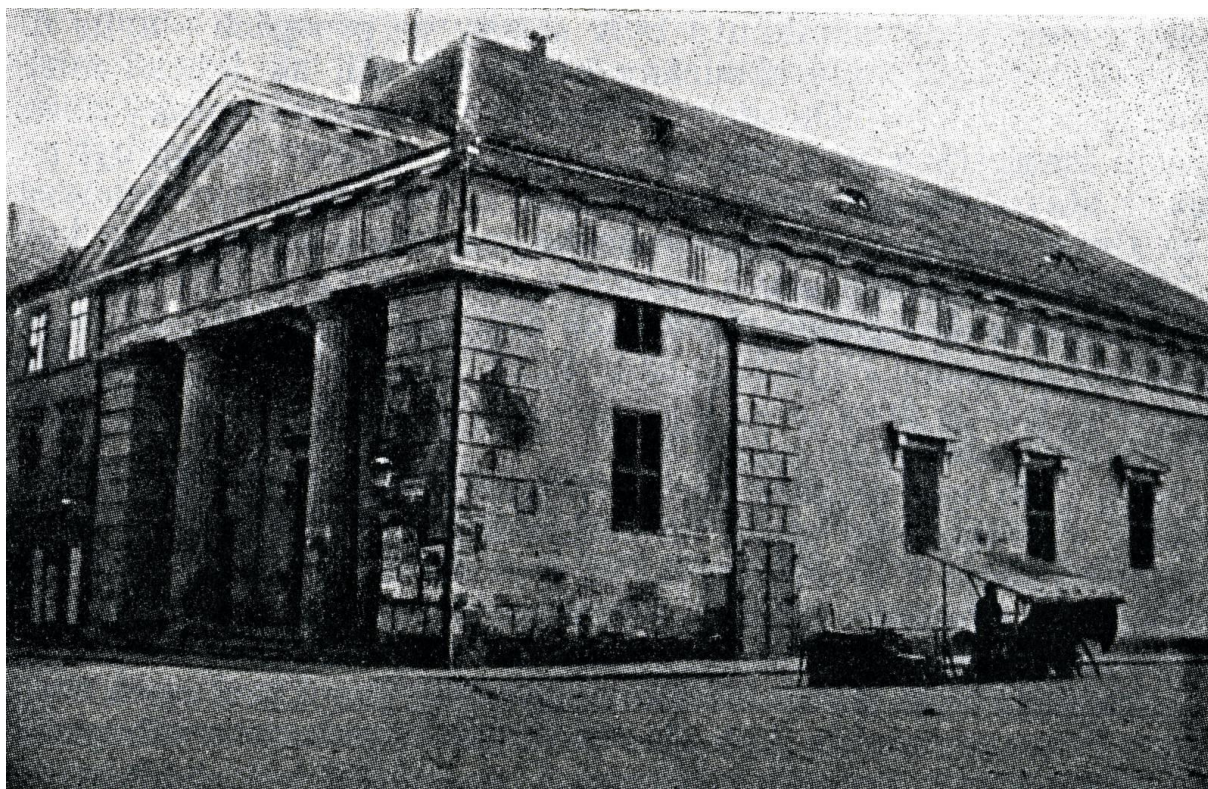
Příloha č. 12

Hotel Waldek, dnes Hotel Slovan

Fotografie vlastní

Příloha č. 13

Původní budova Městského divadla v Sadech Pětaticátníků

Zdroj fotografie: Městské divadlo v Plzni. . [online]. 10.4.2016 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db.html?theatreId=966>